Контрольный экземпляр

ТАХАН—СССР КОНСТИТУЦЕ ДИ

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 7 ОКТЯБРЬ, 1980 ШУ. • № 120 (8250). • Мах 2 кепик.

СССР Конституци—вай вахара Керттера Закон

Тахан кхо шу дуз СССР керда Конституци — дуьнен тIа эггара хьалхарча халкъа юкъарча пачхьалкхен Керттера Закон лелаш, дахаш, болх беш дола. Вай мехка торжественно билгалдоаха деррига халкъа цIей — СССР Конституце Дн советски наха дезду КПСС XXV съезда, парте Центральни Комитета Пленумий решенеш чакхъяхара, итталгIча пятилетка заданеш кхоачаш а тIехкхоачаш а яра, производства эффективности балха динали айяра тIехьа хьинаре къовсам лоаттабеча хьалашка.

Кердача Конституце кхо шу дезду вай партин пачхьалкхен хьакхелла В. И. Ленин ваь 110 шу даьннача, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Нотало яьккха 35 шу даьннача, парте XXVI съезда кийчо еча советски наькха къахьегамен политически хьинар чIоагIа айденнача хьале.

Коммунистически парте советски общество дегIаяра кертера перспектива белгалъеш ларде лувц хIама хьакхолле низаши культурен дегIаяра хIара хангиокъ советски система эргайоахаш тоаярца белгалъювла еза аьнна ленински положени, хIана аьлчи В. И. Ленина ма аллара, «котало йоаха социализм хила йиш яц цо йиза демократи чакх ца йоаха...» Советски пачхьалкхе дегIаяра уж лоархIаме этапаш эггара хьалха гуча я мехка Керттарча Закона тIа — СССР Конституце тIа.

Вай мехка эггара хьалхара керттера Закон РСФСР Конституци яр. Из тIайцар 1918 шера 10 июле Советий Ерригсоюзни V съезда. Цо законаца дIачIоагIдир Октябра карагIдьннараш, пролетариата диктатура пачхьалкхе хилара тарра революционни карагIдьннараш лорадарен социалистически общество хьалъяран керттера гера хинна дIаеттача Советски пачхьалкхен классови чулоацам белгалбир.

РСФСР хьалхара Конституци шиъ классови чулоацамгеи лостамгеи дллача овлан тIара эргаш яр эксплуататорски пачхьалкхесний конституцел. Цу хьакъехьа В. И. Ленина йоахар: «Вайна хов, юлле чIоагIъльр Советски Конституци йолга, из моллагIча а комиссона дегаехя йоацилга, юристашна хьакхелла йоацилга, кхыча конституцеш тIара хьатIаязъль йоацилга. Дуьнен тIа хиннали вай яр санна Конституци. Цу тIа дIаязъяьй эксплуататоршта духьаларча къовсамеи пролетарски массаш вIаштIехьъяхарен мехка чурен дерригача дуьнен тIарен опыт».

1922 шера халкъий сийлахь - боккха вIашагIкхетара болам болабалар бахьан долаш вIашагIъеллар Советски Социалистически Республикай Союз. Цох хилар цхьатарра бокъо йолчеи шоай доIамагIчеи, капиталистически доалах, социальни къамани Iоткъамах мукъадаьннача. Коммунистически парте кулгал а деш социализми коммунизми хьалъяра наькъ тIа чIоагIа а тIера дургдоацаш а аттача пролетарски интернационализма, вошала, доттагIала бокъонца йола котало.

Уж карагIдьннараш дIачIоагIдир 1924 шерарча СССР Конституце тIа. Цо хьакхеллар ерригачи союзни республикай доттагIали вIаши цхьана лоладу гIулакхаши дегIадоаладеча керда тIа баккхара лардаш.

Советий Мехка конституционни историе холуш событи хилар 1936 шера СССР Конституци тIаэцар. Цо дIачIоагIдир социализма лардаш хьакхоллар, хьагойтар общества социальни структурен экономически из вIашагIйоллярен дакъе хинна овлан тIара хувцамаш. 1936 шерара Конституци дегIаена социалистически общество хьалъяра юридически лард а хинна дIаэттар. Цунца йиза йоагIаш шоай керда конституцеш тIайцар союзни автономни республикаш.

1936 шерара Конституци 40 шера лелайир. Цу шерашка СССР вахара ерригача сагIонашка хилар принципальни хьисап доле хувцамаш. Хьакхеллар лакха овсарле йола низаш, кие бола хьалха латта индустри, чIоагIа механизированни юрта боахам хьалха латта Iилма, техника, культура. Экономике доал деш яр обществени социалистически довлахье. Хьа я хинна толаме болх беш я обществени производства, хIамаш дIа-юхаехьара, хувцара цаI йола халкъбоахама комплекс.

Хувцаенна советски общества структура а. Болхлой класс — вай общества керттера низ мехка болх беча наьха кхаь даькъах ши дакъа я. Шоай социальни хьалага диллача колхозхой болхлой класса тIа-тIа гарга болх. ДегIаенай вай общества социальни цаIал, дIахо гарга дахад мехка деррига къаьмаши народносташи. Хьахинный наьха керда исторически общность — советски халкъ.

1936 шера Конституци тIайицачул тIехьагIа вай халкъа вахаре хинна керттердар — дегIаена социалистически общество хьакхоллар, дуьнен тIа эггара хьалхара халкъа юкъара пачхьалкхе хьалъяр. Дуьнен исторически лоархIам бола из бакъдар дIачIоагIдаь да йиллагIча Советски Конституце тIа.

Вакъда керда Конституци карагIдьннар дIачIоагIдь Iац. Цо хьахулийт программни положенеш, социалистически строй эргайоахаш тоаяре керттера лостамаш белгалду, халкъа юкъарча пачхьалкхен чурчен дуьнен халкъашта юкъерчен вахара дерригача доакъошкара хьалда дола денхараш уьттаду. Вай Конституци декорацепа хьальяц, — аьннад Л. И. Брежнева. Цох хила а еза цох хург а я социалистически демократи дIахо дегIайоалаяра а кIоаргъяра а низ бола средство. Мехка Керттера Закон тIанийцачи гIоне дIадахача кхаь шеро хьахьекхар хIанз советски общества деррига дегIаахар. хIара денна дола вахар цу белгалдарча политически документа

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

Художника В. Викторова плакат. (Плаката фрагмент). «Плакат» яха издательство.
ТАСС фотохроника.

ГОРОДО—ЮРТА

Дукхха ха хьалхагIа денз хьадоагIаш къахьегама доттагIал да Старогрозненски бурувдеттараштеи вай республикерча кхашка къахьегараштеи юкъе.

Ишта укх шера а бурувдеттараша алхха августи сентябри бетташа, субботникаш а деш Грозненски района 1-ча Мая цIерагIча колхозе 900 гаргтача сага-дийнахьа къахьийгар. Цар гулийр 50 тонн совгIа харсаш, помидораш, морковь, 20 тонн совгIа Iажаш, 3 гаргтача гектара тIарча кабуца оасар дир.

А. ТИЩЕНКО.

Укх деношка вай республике хьоашалгIа баьхка ба цIи йеза вола летчик-танкамхо Советски Союза Турпал К. К. Конкиненн, «Советский патриот» яхача газета редактор Н. Г. Белоус, Сийлахь-боккха Даймехка тIом болча хана снайпери болам дIаболабаь вола Советски Союза Турпал В. Н. Пчелинцев, фашистски Германи йохаь советски халкъо ьаккхача коталон сийна Берлине Е. Вучетича оттадаьча цIи хезача памятника тIа латтача Советски салтачун скульптура сурт-сибат хьадаь И. С. Одаренко, мехка радиоспорта яхеза чемпион хинна В. М. Исаков, патриотически темаех долча иллей автор-композитор Э. А. Мавелян, «Советский патриот» яхача газета болхлой, кхыбараш.

Вай республикерча кагирхоща, пионераща, Грозняьрча гарнизона кьонача салтаща вIашагIбетталуш, «Советский патриот» яхача газета дагахьара выпуск вай республике чакхйоаккхаш хилар ум.

СУРТА ТIА: К. Конкиненн в. Н. Пчелинцеви.

Е. МЕГРАБОВА сурт.

ДАХА МА ДОАГГIАРА СЪЕЗДА НАКЪАДАХА КИЙЧЛУ ТХО

Мехкдаьтта даккхарен продукци маьхала яккхарен итталгIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачанъярах 1980 шера 23 марта рапорт делар «Суржанефть» НГДУ коллективо.

КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта, мехкдаьттахоша декхараш тIанийцад пятилетка чакхъялалехьа кхы тIа а бIаь эзар тонн совгIа мехкдаьттеи 10 миллиош кубометр газеи даккха. Задакел совгIа маххала йоаккхаргья 1,3 эзар сома маьха товарни продукци.

Мехкдаьтта кIезиглуш латтача хьалашка уж декхараш кхоачашдара чIоагIа къахьега а тIатеIIа къовсам лоаттабе а безаргба.

Цудухьа коллективаза хьалхашка эттад йолаш йолча запасех пайда дикагIа эцилга, кхоачашдеча балхий эффективности динали лакхъелга, хьалха латта опыт юкъейоалаелга, къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбоаккхилга, новаторийи рационализаторийи творчески хьинари инициативен шерра дегIаиххувлилга. Скважиний къаьнача фонда кхоачамехи торонехи ма мотте дукхагIа пайда эцара ерригга коллектив оарцагIйоаккхилга.

Тха предприяте технически прогресс дегIайоалаерта йолча факторех цаI — мехкдаьтта хьеста чу хий чухецара хаьнъяда тIоанашкара давлени хьалъ а лоаттаеш мехкдаьтта доалла моттигаш кийчъярй технологи юкъейоалаяр.

Цу декхарах дика лоархIаю пов. М. А. Бедиева кулгалдеш йола участка йоккха йоаца коллектив. Из метод юкъейоалаяро йиш хилийтар укх пхе шера къаьнача скважинашкара 506,2 эзар тонн мехкдаьтта даккха.

Е цхьаькха масал. Мехкдаьттеи газа йоахача цехеи скважинашта капитальни ремонташ еча цехеи коллективаша айхха шоайла доттагIал леладар бахьан долаш геолого-технически мероприятеш чакхъяхарех 104 капитальни ремонт ярех чотегIа 4 шерай 8 беттаи кхы тIа а 113,8 эзар тонн мехкдаьтта даьккхад. Цу балха цIенхаштта уйла тIайохийт коммунисташ: пхе шера план 1979 шера 13 декабре кхоачашъяьча, скважинашта капитальни ремонташ еча бригада мастора А. М. Махнычева, гази мехкдаьттеи доахача мастера КПСС Нохч-ГIалгIай обкома члена Н. П. Летникова, скважинашта капитальни ремонташ еча цеха воккхагIволча мастера В. П. Волкова, гази мехкдаьттеи доахача оператора Бельтоев Солт-Ахмет Диресовича, шоай хьинареча къахьегамца балха тIара шоай новкъостий шоашта тIехьа боахача дукхача кхычар.

ХIамай кхом бари хьурмат дари духьа, производства чурча кхоачамех ма могга дукхагIа пайда эцар духьа тIатеIIа къовсам лоаттабу укх шера хьалхарча 8 бетта 263 эзар киловатт-сахьат электроэнерги кхоьньа протнатно-ремонтни участка коллективо. Йиш хилийтар цунга электроэнерги дIахецара пхе шера план ханал хьалха — 1980 шера 21 апреле кхоачашъе. Из толам баьккхаб участка коллективо, технически прогресс еча хьалха латтача коммунисташ ии. А. А. Черкашенинова — участка начальника, Н. Н. Дашкевича — сетевой района начальника, А. И. Самойленкос — электромонтера, СССР Лакхехьарча Совета депутата шоаш кхо ца беш къахьегар бахьан долаш.

Тха новаторашеи рационализаторашеи чIоагIа къахьег технически прогресс дегIайоалаеш производства кхоачамаш лехаши. Масала, укх шера бархI бетта 10,4 эзар сома экономически эффект а луш 43 рационализаторски предложени юкъейихьай «Сунжанефть» НГДУ. хIаьта къахьегам Iилман лардa тIа вIаштIехьбаккхара производства юкъейихьача 22 мероприяте 12 эзар сом кходир. Творчески хьинар чIоагIа хиларца белгалбаьнна ба новкъостий: Н. Н. Гусаков — воккхагIволa механик, В. В. Алленов — слесарь, В. А. Жилин — УКРС (скважинашта капитальни ремонт еча цеха) механик, П. П. Карагачев — УКРС бурувдеттар, В. И. Васе — автоматика группа инженер. Лебедка вIашагIа на а йоаккхаш барабана балха тIехе юхаметтаоттаяр механика В. А. Жилинеи моториста Л. А. Кочергинеи сина предложени юкъейихьарах 1.294 эзар сом кходаьд.

Цхьабакъда, къахьегама овсарле лакхъяра керттера, эггара лоархIаметIара фактор я социалистически яхь шерра дегIайоалаяр.

КПСС XXVI съезда даха ма доагIара накъадахара яхь йоаржае аьнна КПСС ЦК июньски (1980 ш.) Пленума решени кхоачаш а еш управлене ерригача структурни подразделенешка керда, воккхагIдола социалистически декхараш тIанийцад. ХIаьта, «ТIехьабусараш боецаш ба болх» яхача ростовчаний девизагIеи «ХIара балха денна — динала 3нак» яхача грозненски химиний девизагIеи болх а беш, тха итт структурен подразделенех цхьаькха коллектив яц тахан шоай производствени программа кхоачаш ца еш.

Яхье ленинаршта юкъе массаза а хьалха латт мехкдаьтта дIауйза кийчдечаи дIаувзачеи участка а Iилма-тохнамех производствени балхий цеха а коллективаш.

Управлене коллективо, дезача цIейна — мехкдаьттаи газови промышленноста болхлой Денна — баха ма доагIара накъабахар духьа леляча социалистически яхье юкъе а яха, ханал хьалха — 1980 шера 20 августа кхоачашйир шоай бетта план мехкдаьтта даккхарах бутт хьалха гаа яккхаран. Цу цхьая ханна шу хьадоладелча денз планал совгIа даьккхад 870 тонн мехкдаьттеи 10,7 миллион кубометр газеи, мехкдаьтта доаккхача 2,1 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, капитальни ремонт яьй 9 скважина.

ЦIейна баха ма доагIара накъабахар духьа къахьийга дукхха болхлой лакхача производствени хьокхамашка кхьачар. Социалистически яхьа итогаш яьй. ДикагIчарел а дикагIа ба аьнна цIераш яьхар А. И. Самойленкой — электромонтера, СССР Лакхехьарча Совета депутата. Бельтоев Солт-Ахмет Диресовича — гази мехкдаьттеи доахача цеха оператора, Летников Николай Павловича — гази мехкдаьттеи доахача мастера, П. Д. Шевлякова — УКРС бурувдеттачун, Гордалоев Рамзан Мадиевича — № 2 йолча бригада помощника, В. А. Мосенкой — УКРС бурувдеттачун, дукхача кхычар.

1980 шера профессех дикагIа бараш лаьрхIаб новкъостий Могильный Михаил Егорович — оператор, Мирошниченко Петр Александрович — вышкомонтажник, Литвиненко Николай Пантелеевич — газоэлектросварщик, кхыбараш.

Управлени бIарча хьайицача шу хьадоладелча денз производствени хьокхамаш лакхдарах Ленински юбилейни грамоташ еннай 22 сага, управлене Сийлен книжка тIа яьккхаь 2 саг, ахчанца премеш еннай 37 сага, «Къахьегама сийле» яхача Улга тIа дIаяьваь 16 саг.

В. ВЛАСОВ,
«Сунжанефть» НГДУ парткома секретарь.

ХЬОНА ДА, ДАЬХЕ, ТХА КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМАШ!

ПЯТИЛЕТКА—ХАНАЛ ХЬАЛХА

Ахриев ГIапура цIерагIча тха назрановски «Электроинструмент» яхача завода коллективо, КПСС XXV съезда решенеш кхоачаш а еш, хьамсарча парте XXVI-ча съезда къахьегама кердачи коталонашца накъаяха гIерташ, ханал хьалха, СССР Конституце кхо шу дузаш, кхоачашъяьй итталгIча пятилетка план товарни валови продукци хьаяра.

Пятилетка хьайоласта денз хьаьй 76,8 миллион сома маьха продукци.

ХIаране шо-шоай итталгIча пятилетка жамаш тIехьхоачашъяьй берригача коммунисташа, хIара шоллагIволча болхлочо, 65 инженерно-технически болхлочо.

Завода къахьегамхоша, производства эффективности балха динали лакхъе аьнна Леонид Ильич Брежнева указанеш кхоачаш а еш, шоай къахьегами хьинар айдаьд, пятилетка йистейоала шу чакхдалалехьа кхы а 3,8 миллион сома маьха продукци арахецара керда кхоачамаши торонаши лех.

Завода коллективо итталгIча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъярца дувзаденна хиннача ший мтинге дош делар КПСС XXVI-ча съезда ше доккхийча къахьегама толамашца накъагIоргихилара.

М. ЗУРАБОВ,
завода директор.
С. МУТАЛИЕВ,
партбюро секретарь.
М. ЯНДИЕВ,
завкома председатель.
А. МАРТАЗАНОВ.
ВЛКСМ комитета секретарь.

МАСАРА—ХЬАЛХАРЧА МУГIАРАШКА

Пятилетка тIехьарча шера овсаре къахьег тха шурий-товарни ферма дикагIа йолча доярко Усмаева Масарас. Шера задани — 1850, социалистически декхар — 2100 килограмм йолаш, 2600 килограмм а чакхбаьннача ийс бетта цо ше лелаеча групперча хIара Iаттагара яьккха шура.

Кхаь кварталь баьча балха итог еш хиннача собране фермa коллективо, новкъосташа дег тIара даькъала йир из цу лаьхача хьокхамга кхачарах, укх шера йисача хана цунна тIехьанхе а, вIаштIакьдоале хьалхабовла а шоаш дага болта дIа а хайтар.

— Шу чакхдаьлча мара ховргдац яхье котало хьанга кхоачаргья, — аьлар собране Масарас, сала а къежа. — Цхьабакъда, КПСС XXVI съезда дикача хьокхамашца накъаяха ловш аз дош лу хIара Iаттагара кхо эзар килограмм шура яккхар духьа къовсам доаттабе. ЛаьрхIар кхоачашдар духьа низ а кхобергбац. Такан оаш со санна, аз а дег тIара къоабалвергва шу чакхдоалаш пхье сол хьалхавала, хIара Iаттагара кхо эзар килограмм а дукхагIа а шура яккха низ дIакхаьчар.

Ялхайтта шу да М. Усмаена тха ферме болх беш йола. Цу юкъа кхоачамболлаш дика караберзабаь цу сий долча кхалсаго доярка атте боаца болх, йоккха опыт а Iоаяьй. Къахьегама тIера, хержа бола безаш, шиш декхараш мело ца еш а бехктокхам хеташ кхоачашдеш я из. Цудухьа дукха тамаш е езаш дац шер-шера хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 2500—2800 килограмм шура яккха цунна кваргIдувлаш хилар. ИттлагIча пятилетка дIадахача диъ шера социалистически яхье цул хьалхаила могаш доярка хиннаяц. Цудухьа оаха — кулгалхоша а ерригача коллективо а довагIа сий а деш ферма йоккхагIа йола доярка яьй цунах.

Къонабарий тешаме хьехамча а я Масара. Дояркай болх караберзабе а кIоаргагIа нхетабе а хададанза новкъостал деш хул из хIанз дукхаъ ха йоацаш балха баьхкача доярка Налуева Совмана, Джабраилова ТIаусана, Ахмиева Иаситайна.

Хьаьнала къахьегаш, нахаца дег тIара, эзди йолча Усмаена Масарий сий ду юртахоша а. Цунна тешал деш цхьа хIама да. Верригаш раьза а болаш хержар цар укх шера Усмаева Масара юрта Совета депутаталла. Мах беш йолча организацешта тIахьожам лоаттабара юрта Совете вIашагIъеллача комиссена юкъейоагIача цо хьинаре кхоачашду шийна тIадилла декхар.

ТIехдина хьокхамаш гойташ къахьегарах массехказа белгалъяькхай из района а боахама а кулгалхоша сийлен грамоташ, мах бола совгIаташ, ахчан премеш телаш. Ишта я тха ферма дикагIйола доярка, сий дола саг Усмаева Масара.

Ж. ЗАГЛУЕВ,
Шалински района «Искра» совхоза шурий фермa заведующи.

ЭГГАРА ДЕМОКРАТИЧНЕГIА ДОЛА ЗАКОН

СССР Конституце Ди дезде оттадаьд нйсазлагIа хержача СССР Лаккхехьарча Совета аргIана йоацача ворхIлагIча сессе 1977 шера 7 октябре. Цу дийнахьа цу сессе тIаийцай керда Конституци — дуьнен тIа эггара хьалхарча, дерригача халкъа юкъарча социалистически паччахьалкхен Керттера Закон. Из Ди вай мехка дерригача халкъа цIей хиина дIаэттад. Бокъонца дерригача халкъо йийцар Конституце проект, из йийцар 450 эзар йийллача партийни собранешка, цига къамаьлаш дир 3 миллион совгIа саго. Из йийцар халкъа депутатий Советий сессешка. Къахьегама коллективашка из юьцача дакъа лоацаш хилар 140 миллион саг, вешта аьлча берригача кхийнача нахах пхи дакъа дича царех диъ дакъа бола нах. 400 эзар замечанин тIатохараши дир. Из бахьан долаш СССР Лаккхехьарча Совето тоададраш юкъе диъьер 118 статьяна, тIатехар керда цIьа статье — харжархой наказий хьакъехьа яр. СССР Лаккхехьарча Совета аргIана йоацача сессе къамаьл деш Л. И. Брежнева белгалдаьккхар: «Вай дог тийшша а доккхал деш а ала йиш йолаш да: дуккхьал дерригa советски халкъ да ший паччахьалкхен Керттера Закон хьаккхелдар».

Конституце чулоац вай строя кIоарга демократизм, паччахьалкхен гIулакхашта хIара денна доал деча къахьегамхоша дакъа лацара IалаьмaTе дика опыт. ХIанз мехка болх беш 2,2 миллион совгIа халкъа депутат ва. 330 эзар гаргга йолча Советашкарча массазарча комиссей балха юкъе 1,8 миллион депутатаца цхьана дакъа лоацаш ба 2,5 миллион гражданаш-активисташ.

СССР Конституце шийна чулоацача кердачуи керттера лостам — из демократегIайоалаяри кIоаргьяри, халкъа Iаьдал, паччахьалкхен вахара беррига оагIонашта цо еш йола влияни шерьяри мIоагIьяри да. Советски кердача Конституце тIехь - тIехьагIа чIоагIа влияни ю вай мехкал аракъа а. Дерригача дуьнен тIарча къахьегача наха гуш да вай дерригача халкъа юкъара паччахьалкхе мишта дегIайоагIа, социалистически демократе чулоацам сенах латт.

А.-Г. УГУРЧИЕВ

СА ДЕГА ТЕШАМ

Конституце бокъо яйна
Вай укх аьтта лел,
Цу законо тешам беина
Дегаш загIе дел.

ТешамегIа цхьаккха аьлча,
Цхьаккха закон деш,
БеркатегIа долаш аьлча,
Моттиг яйна хащ.

Гiаддала де наьна лоамаш,
Шоадо иллеш доахь.
Вай Советий цу бокъонца
Вахар хIараз доал.

Чаерно тедаш лекха лоамаш
Керда некъаш даьк,
Мукъердаьнна хиш
дIокъуьлаш
Электростанцеш еж.

Мино тернаьча йоархIаш,
Хьийкъа алат терк,
ГIомрий ареш сомайенхаш
Вай хиш дIа-са даьк.

Конституце бокъо яйна
Вай укх аьтта лел,
Цу законе тешам беина
Дегаш загIе дел!

Цифраши факташи

СССР Лаккхехьарча Совете иттазза хоржамаш хиннад. Нагахьа санна 1937 шера СССР Лаккхехьарча Совете хоржамаш хулача хана цига дакъа лоацам 91 миллион совгIа, е 96,79 процент нах хиннабале 1979 шера 4 марта иттазлагIа хоржамаш долча хана дакъа лоацаш 175 миллион гаргга, е 99,99 процент харжархой хиннаб.

●

Вай мехка 50991 Совет я, цига хержа 2 миллиони 2274699 депутат а волаш. Моттигашкарча Советий исполкомашкарча тайп-тайпарча комиссешка, исполкомий отделашка общественни хьисапа а цу тайпарча общественни самодеятельноста организацешка а балх беш 31 миллион гаргга шоай нoIамагIа Советашта новкъостал дош нах ба. Иштта дегIаенача социализма хьалхаха итташ миллионаш нах юкъарчал доаццаш паччахьалкхена довй дана дакъа лоацаш ба.

●

Укх шера мартан апрелан хиннача Советий сессешка союзни автономни республикай Лаккхехьарча Советий Президиумаш хержай, вIашагIьехкай Министрий Советаш, моттигашкарча Советий исполкомаш, халкъа гIалъонама органаш, республикай Лаккхехьарча судаш, Советий массазара комиссеш. Цу органашка хьаькох Советаш бокъонца йола хилкъа органаш хилар, советски общества социальни структуре, цун морально-политически цхьоагIо, болхлой класса керттера лоерзIам, СССР халкъий доаргдоаца чIоагIа доттагIал.

●

Советий балха юкъе хьинарегIа дакъа лоацаш ба халкъо хержараш. Сессешка юкъера лаьрхIача хIара иттлагIа волче депутата къамаьл даьд. Харжархой наказаш дикка доккха дакъа Советаш хьажа а хьажа кхоачашде лоладаьд. 1977 шера июне даьз къахьегамхой 708253 наказ, е кхоачашде лаьрхIача дерригача наказех 91,3 процент дераш, кхоачашдина.

●

Советски мехка хIара ди белгалдоах кердача къахьегама толамаш доаарца. КПСС чурен араьярен политика могаль хьел а лоецаш городера а юртара а къахьегамхой баха ма боаггIара парте XXVI съезда нанъа баха кийчлуш ба.

СССР Конституци—вай вахара Керттера Закон

(Иистедбалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

воздействаца дIахьош хилар, цу тIа дIачIоагIъьча социалистически демократе положенейн принципийн ларда тIа латтилга.

Керттерча Законах хилар союзнии автономии республикай конституцеш тIадзара йола лард. 1978 шера 26 мае аргIан йоацача вай республика Лаккхехьарча Совета сессе тIаийцар Нохч-ГIалгIай АССР керда Конституци.

СССР Конституце положенешка хьежжа къахьегамхоша тIа-тIа дуккагIа дакъа лоац общественни паччахьалкхени гIулакхаш леладеча. Эргайоахкш тоалуш а паччахьалкхен аппарати цун балха стили. Лакхлуш латт общественни организацей хьинар. ЧIоагIлу халкъа тIахьожам. ЛоархIаме паччахьалкхен, экономически социальнии дешаш къестадеча тIа-тIа дуккагIа терналъю общественни уйла.

Социалистически демократии паччахьалкхен дегIайоалаеча чаккдоахаш да паччахьалкхенна доал де долар Советаша вIашагIтеха халкъ да, аьнна Ленина дешаш.

Тахан Советий — вай паччахьалкхен Iаьдала эггара дуккагIа нах юкъе болча органий балхо тешавеш хьакьокх паччахьалкхени общественини гIулакхашта доал деча къахьегамхоша дакъа лацара формаш дегIаухаши эргайоахаш товеши йолга. Советий нахацара буйзамаш хадданза чIоагIлу, хIаьта из бахьан долаш цар болх эффективнегIа а бернагегIа а хул.

Из дерригa дика бIаргагу Нохч-ГIалгIай АССР масал тIа. Республика ерригача Советашка 10 эзар гаргга депутат хержав. Укх республике дахача тайп-тайпарча къамий нах ба. Депутатех ахенел совгIа бараш кхалнах ба, 40 процент гаргга — 30 шу даланза нагий нах, 60 процент хилал ба болхлойи колхозхойи.

Ленински къаман политика чакхъяхарах вай республиках хиннай СССР кердача Конституца тIа ма яхара чIоагIа дола хIама хьахколла низаш, хьалха латта Iилмен культурен йолча, халкъо хьал хадданза айлуча, саг массе а оагIорахьа дегIавара тIа-тIа дуккагIа аьттув бола хьалаш хьахулача общества цхьа дакъа.

Революци хилалехьа Нохч - ГIалгIайчен лаьтта йIаьхий грозненски мехкдаьтта промыслаш хиннаяле а из яр нах къе бахеш, баьде бола край.

ХIанз мехкдаьтта лоакхача промышленностал совгIа республике я мехкдаьтта чакхдоахе, газови, мехкдаьттахимически, энергетически промышленность, машиностроени. Нохч - ГIалгIайчене хьаеш йола дукха хIамаш дунен 30 совгIча мехка дIаухийт. Цхьан сага сих республике кхоача электроэнерги, индустри чIоагIа дегIаенача Япони, Франци, Итали санна долча мехкашкарчул дуккагIа я.

Бешха-дика толамеш даьхад республика культура дегIайоалаеча. Юкъардешара школашка дешаш 260 эзарнел совгIа бер да. Институташкеи лаьрхIача юкъерча дешара заведенешкеи — 30 эзар гаргга саг. ХIара шера дуккагIа хул халкъа бокхамера лаккхерен лаьрхIа юкъерен дешар дайна специалисташ. ХIанз укх 72 эзарнел совгIа ва.

Толаме дегIаух унахцIено лораяр. Больницашка, поликлиникашка, дарбан-профилактически учреждаенешка болх беш 2600 лорк 7800 саг юкъера медперсонали я. Медицински балхахошта юкъе 80 процентал совгIа кхалнах ба.

Нохч - ГIалгIайчен тахавара ди вай мехка вежарашха долча халкъий содружестве ерригa республикий толаме дегIоахара дола къьагга бакъдар да.

Советски наха чIоагIа еза я къахьегамен къовсамен хьаькха, хIанз Керттерча Закона тIа дIалзъяв йола бокъонаши паргIатонаши. Бакъда хIарaне кхетаде деза бокъонаш хила йиш цу паччахьалкхенее общественнен хьалхашкара декхараш доецаш. Декхараш кхоачашдар, бокъонаши паргIатонаши чакхъяхар санна демократех доалла кхоачашданза дарговеацар ду. Цудухьа Конституце 59 статья тIа дIалазд да хIара гражданин Конституцех советски законашеи яхар де, социалистически общежите правилаш сий де, СССР гражданина лакха цIи лелае ма йоаггIаре лелае декхарийла ма аьнна.

СССР кердача Конституце еш йола дика влияни хоалуш я массанахьа: халкъа боахаме, паччахьалкхен хьалъеча, арахьара политика чакхйоахача, хIаьта бухсоцаш, иттлагIча пятилетка планаш толаме чакхъяхара тIехь шоаш ца кхобеш советски наха бернате беча балха тIа.

Вай мехка дуккхача къамий вежарашха болча дезала юкъе Нохч - ГIалгIай АССР къахьегамхоша советски демократе цIей дезду коммунизм хьалъеча деррагачи доакъошка къахьегама дика гIулакхаш карагIдувлаш.

СССР кердача Конституце кхо шу дизар белгалдеш, цу хан-юкъа даьчуи а нкагIдаьначуи а итоган еш, советски наха шоай уйлаш Советски Союза Коммунистически партегахьа — советски общественна кулгалдечен лостам телачен низагахьа ерзаю, цунна тонахьа нхы а айхагIа кхотаду шовй мугIараш.

СССР Конституце тIа дIачIоагIдаьча бокъонца долча халкъа Iаьдало нхы а лаккхагIа айду наьха хьинар, тешшеме гIулакх ду коммунизм хьалъяра сийлахьдоккхача хIаманна.

М. КЕРИМОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума ергоотдела заведующи.

«Грозтрубопроводстрой» треста шоллагIча гIишлонмонтажни управлене штукатурий-малярий бригада бригадир я Апаева Тамара. Оасарe къахьегаш, шийна тIадилла гIулакх цIена кхоачашдеш хилар бахьан долаш управлене а тресте а ший цIи дIаяьнитай цо. Цун сийду цунна болх беча наха, из йокараша. Цунна дола тешал да укх шера республика Лаккхехьарча Совете хоржамаш хулача хана из цу эанхерчи органе депутаталла хоржар.

ХIанз берригa советски нах а санна, ший бригадаца цхьана хургIолча парте XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта керда толамаш доахаш къахьегаш я из.

СУРТА ТIА: штукатурий-малярий бригади бригадир, Нохч - ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Совета депутат Т. Апаева.

З. БАТЧАЕВА сурт.

БЕРКАТЕ ДЕЗАЛ

Йоккхий бокъонаш еннай Советски Конституце вай мехкарча наха. Деша а ший дега езаш йола специальность Iомие а бокъо я хIара сага. Из а вок а мах ца боаккхаш хьаларал совгIа стипенди а луш Iомаде бокъо я.

Дукхха дайи ноанойн ба беррига дезал лаккхера образовани аьккха болаш. Царех ба ЕвлоевгIар Исхьаккхен Хадшатен яьоигаши мехкарийи. Итташ эзараш санна болча мугIарерча ахархоех ва Исхьакх а Хадшат а. Бакъда, цар дезалах интеллигенташ хиннаб. Цар шин вoIахи пхе йoIахи цхьаккха а ца лаккхера дешар чакх ца доаккхаш.

Султан медицински Iилмай кандидат ва. Советски наьха унахцIено лораелга дезаделар цунна школе деша вагIача ханне а. ХIаьта дезаденна хIама дикагIа ма Iомалой. Цудухьа медицински Iилме гаьна ваьнна из.

Султан дешаш волча хана цар дезал Целинограде бахар. Дего тIавцаш езаенниар цунна из город. Ше дийша а ваьнна, медицински Iилмай кандидат хинначул тIехьагIа цига мара кхы цхьаннахьа а болх бе сатецар цун.

Из цу городе наха дарба деш ва. Ший ерригa говзал дIалу цо нах унахцIена хилийтара.

Из санна советски наьха унахцIено лораеш ба цун йижарий Тангиева Лиля, Ахриева Тамара, Героева Фатима.

Тангиева Лили ший воша Султан волча Целинограде лор я. ХIаьта Тамара Шевченко яхача городе лорал деш я. Царна а шоай вешийна санна езаенний Казахстан.

Героева Фатима город Грозне шоллагIча поликлинике лорал деш я.

Цу массане а дер цхьа гIулакх да, шоаех наха доккха беркат а доалаш.

Руслан вахазар ший вошаси йижарашеи лаьцача новкъа. Цо кхы специальность Iомаьй. Из гIишлош ю инженер ва. Бакъда, из а ва Казахстане болх беш а вахаш а. Цо хьалъяи халкъа боахама а бахача наха а эша гIишлош. Цо дер а да беркате гIулакх.

Хьава а, Руслан санна, гIишлош ю инженер я. Из болх беш я машинаькъа Грозненски отделене локомотивни боахаме. Хьавас доккха дакъа лоац шоай коллектива а кхыметтел города а комсомольски вахара юкъе ше комсомолка хиларах тарра. Из ВЛКСМ Грозненски горкома бюро член я.

Иштта общественни вахара юкъе дакъа ловцаш ба лаххе вай цIераш яьха цуи вежарийи йижарийи.

ХIаьта эггара зIамагIа йола Лида хIанзза дийша яьнна инженер я.

— Царга дешийта моттел, уж хьалкхебе а атта дацар. нагахьа санна Советий Iаьдало новкъостал даьдецаре, — йоах цар нанас Хадшата. Тха кхо хургбацар царга дешийта. ЗIамига болча хана деиз уж кхийна баллалца хаддаьза Iаьдалгара новкъостал лаьттар тхона. Аз а са цIендас а хадданза кертах доахар царна тхоашта Iаьдало даь новкъостал. Деша бокъо а торо а шоашта еннача вай Iаьдала тьалхашка шоаш декхарийла долга дага а лоаттадеш хьалхьегеи дахан, деза шо, яхаш хьехар дора оаха царна.

Аз довнкхал ду иштта нах сай берех хилийта бокъо еннача вай Конституцех. Бакъда, бокъо луш санна цо вайх хIаравар декхарийла а ву вай общественна пайдене къахьегаш ваха а.

Дан нанеи Конституце декхарийла ду шоай бераш вай замана ма боаггIара боль нах хургболаш хьалкхеде. Из де карагIдаьннад сона а са цIендаьнна а Iаьдала новкъосталца.

Даьнен нанеи эггара доккхагIдола совгIат да ший дезал — лерттIа, наха а мехка а пайдане хургболаш хьалкхер. Из совгIат кхачьад соа Советий Iаьдалгара, вай Конституце еннача бокъонагIа. Се ираз долаш саг хет сона цудухьа.

Хьаваси Лидаси лерг дила ладувгIар шоай нанас деча къамаьлага. Хадшата дийцар революци котъллалехьа баьха цний даьй баьде, цхьаккха бокъо йоацаш хала лийна хIларах а.

Атта хиннадац цунна йорхI бер хьалкхеде а царга массанега иштта дешийта а. Бакъда цо ший цIен-даьца мел эза хало маьхал льинай. доккха беркат даьннад цар даьча гIулакхах. Иштта дола гIулакх дара мел эша торонаш лу Советски Конституце.

Ю. ТЕГАЛОВ.

Цифраши факташи

СССР Конституци парте Центральни Комитета, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева ший зьарлеин ца хьехнна хIама да. Л. И. Брежнев керте лаьттав Конституционни комиссена, ший ерригa йоккха партийни паччахьалкхени опыт советски дерригача халкъа юкъарча паччахьалкхен Керттера Закон хьедара дIаеннай цо.

●

1936 шера мехка берригача бехача наках 31,8 процент мара хиннабац болхлой, колхозхойн кооперированни кустараши — 48,8, гIулакхера нах — 13,9 процент, зIаьта дикка хоалуш хиннаб ахархой единоличникаши кооперированни боеца кустараши — 5,5 процент.

●

ХIанз вай общества керттера нах — болхлой класс — эггара дуккагIа ба: бахача наха юкъе 61,6 процент дIалоец цо; кхыметтел юртбоахама производствана юкъе а керттера моттиг дIалоец цо.

●

1939 шера алхха 8,4 процент мара хиннабац лаккхерен юкъерен (йиза а йиззе йоеца а) образовани йолаш болхлой, 1977 шера — уж 73,2 процент хиннаб.

●

Ахархоччун социальни дузоенни сибат хувцадеар гуш да цун образовани лаккхьарга хьежача: нагахьа санна 1939 шера лаккхерен юкъерен (йиззе а йиззе йоеца а) образовани йолаш колхозхой алхха 1,8 процент мара хиннабеце 1977 шера уж хиннаб 56,2 процент.

●

Социалистически, бокъонца халкъа интеллигенци хинна дIаэттай советски интеллигенци. 1977 шу долалуш мехка дуккагIча даькъе хьахьалца болх беш бола нах 37,5 миллион саг хиннаб.

● ● ●

Вай мехка 100 совгIа къамаш дах. СССР чуйоагIаш 35 къамий паччахьалкхе я — 15 союзни 20 автономни республика, хIаьта иштта 8 автономни области 10 автономни округи я.

МАГIАЛБИКА ТАХАНЕ

ДIаьха дац МагIалбика истори: хьалхарча пятилеткай шерашка хьалъьяй, Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка ТIийрка йисте моастагIчоа духьалара бокъонца йола чIоагIале хинна лаьттай. Город дегIаеха йоланнай тIом сецачул тIехьагIарча шерашка, дегIаенай цун «Iаьржа дошуэ» доаккха промышленность, культура, тоаденнад бахача наьха вахара хьал.

Къаьстта чIоагIа хоалуш хувцаденнад МагIалбика сурт тIеххьарча 15 — 20 шера — ма дерре аьлча, кердача моттиге керде хьалъьяй из.

Алхха кердерча пятилетмагIа городе хьалъьяй йоккха больници комплекс, школаш, тикаш, кхьйола социально-бытовойи культурни объекташ.

МагIалбика тахане — из цу тайпарча дуккхача промышленни городий яр санна я.

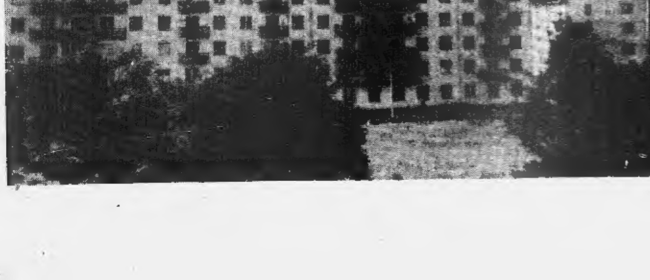

СУРТАШ ТIА: (аьттехьа) Сийлахь-боккхача Даймехка тIемен къахьегамен ветеран, ЦIена Седкъа, Къахьегама ЦIена Байракха, «Знак Почета» яхача ордений кавалер Петр Павлович Селиверстов; (аьрдехьа) МагIалбикерча больница лор Чемурзиев Махьмад; (лохехьа) МагIалбикера нах чубеха керда цIенош.

З. БАТЧАЕВА суртащ.

БОЛХ БЕШ Я ДЕПУТАТИЙ ГРУППА

Дукха ха йоаццаш дIадахача Iана замалахьа хьайбай продуктаи алсамъяхара новржаьча социалистически яхье хьалкхе яккхарах района КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамота яларах бола хоам кхаьчо тхога. Доккха а дукха тхо декхарийла деш а да из совгIат. Района къахьегамхоша яьккхача цу котало тхоай шурий-товарни ферма коллектива дакъа хиларах доккха дика хетар хиннад тхона.

Дукха дIайха дешаш ала безам боагIа тха хьайбаш ледадерех. Цар къахьегам бахьан долаш дуккхача шерашка паччахьалкхенна хьайбай продукташ дIаяллара планаш тIехкхочашъю тха боахамо.

Пхе шера плана 5900 тонна йолча метта диъ шерен бархI беттен 5944 тонна шура паччахьалкхенга дIаеннай оаха.

Районал арахьа а дика йовзаш я доярка Даурбекова Зинай цIи. Соахка ше кхоабача хIара Iаттагара 5235 килограмм шура яьккхар цо. ХIаьта укх шера дIаяхачи хана района социалистически яхье хьалкхе лелаеш хьайбоагIа из.

ТIехдика толамаш даьхад са балха нешана Дударова Хаде, Кодзоева Хаде. ХIара шоаш кхоабача Iаттагара шура яккхара шера планаш цар кхоачашъяь дукха ха я. Са а вIаштIехьдаьннад сай шера йола заданеш тIехкхочашъе. Совхозе хьалхарча моттиге я № 3 йола тха шурий-товарни ферма коллектив. Духхьал бархI бетта хIара беттача Iаттагара юкъера лаьрхIача 2500 килограмм шура яьккхай оаха.

Шин-шегIа хьахиннабаш из толам. Цу гIулакха тхона новкъостал дир дика вIашагIъеллача социалистически яхьо. ХIара денна даькa толамаш дIаязду хьокхама Улга тIа, централни усадьбе а ферме а урагIа йохийт къахьегама Сийлен байракх, арахец «молнеш», боевой листокаш.

Фермерча депутатски группана кулгалдеш я со. Дукха дувцар даьтта доаккхачи завода балха раьза боацаш. Лохйора тхона базовой хьонал. Цу гIулакхага хьажа делаш хилар тхо. Из нийса доацилга хайра кулгалхошта. ХIанз цу тайпара хIама хилац.

Хьайбай продукташ яхара района боахамашта юкъе дикагIчарех лоархIаш я тха совхоз. Иштта дале а пайда эшанза йола торонаш тховй дукха йолга хов тхона. Къаьстта чIоагIъе езаш я доакъара база. Масала, соахка Iана кхоачам хилал сенаж, баьца хьоар, концентраташ кийчъе вIаштIехьдаланзар тха. Цу гIулакха оаргаIаьяла езаш хилар депутатски группа. ХIанз дикагIа да гIулаккхаш. Планах 1200 тонна йолла езача кIовгашка дIаеллай 6200 тонна дика кийчъь сенаж, дIахо а дIайохкаш я екъа лордаш, IалашъяьйI кхоачам хилал йол, ча.

Йоккхий торонаш хургйолаш я дукха ха йоаццаш хьаьъяь йола бархI бIь бетта етт хургбола шурий комплекс. Укхаза механизированни хургда дерригa балхаш, болх беш хургья механически дойка.

Хьалхарча даькъе декхараш лерттIа кхоачашдарах я тха толама къайле. Белгалданнха деза тIеххьарча шерашка доакъара база чIоагIъеннилга, зоотехнически служба болх тоабеннилга, племенной гIулакхий дикагIа уйла елга, дуккагIа шура луш дола хьайбаш алсамдаьхалга. Уж дерригa гIулакхаш деча кIсанга дакъа дац депутатий группа а. Тхо лаьрхIа хьож хьайбаш лерттIа кхабарга, доакъар нийса дIавахийтарга, кхыдарашка.

Лоацца аьлча, дукха гIулакх да це дезаш депутатски группа, хIаьта СССР керда Конституци тIаийна кхо шу дузача денга къахьегама доккхийча толамаш, накъа а доагIа тхо.

Д. ДЗАУРОВА,
НГIАССР Лаккхехьарча Совета депутат, Назранов района «40 лет Октября» совхоза доярка.

МАСТЕР-ХЬЕХАМЧА

Иттлагӏча пятилетка шерашка скважинашта лаьтта кӏали капитальни ремонт еча вай республикерча бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье дог гӀоздоаха хьехагама толамаш а доахаш, цу яхье хадданза хьалхалаттерех цаӀ хиларах белгалъяьнна я «Малгобекнефть» НГДУ Какоев Алексей Давыдовича кулгалдеча ремонтникий бригада коллектив. Цхьаккха бутт дӀабахийтабац цо иттлагӀча пятилетка шерашка пачхьалкхен плани тӀанийца декхараши дикка тӀехкхоачаш ца деш.

Мишта вӀаштӀехьдоал коллектива хадданза хьалхарча мутӀаре хила? Цун толамий керттера бахьан да ремонтникаша шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш, уж шоай балхах тӀехдика кхеташ, уж цхьа дезал санна барт-цхьоагӀо йолаш, пачхьалкхен плани тӀанийца декхараши толамца кхоачаш тӀехкхоачаш дара тӀалатта бехктокхам бокхха болга бригадерча хӀаране дика кхетадеш хилар. Уж дерригаш гӀулакхаш болхлошка дизза кхоачашдайтар дукхагӀча даькъе кулгалхочох тийша да.

Из дика кхетадеш волча мастера Какоева шийн дикача гӀулакхашца массаза а лакха лоаттаду коммунист яхача цӀера, кулгалхочун сий, дисциплинех инициативен йолаш ва из, массаза а творчески хьинаре къахьет цо. Алхха уж оамалаш йолаш хиларах ше кулгалдеча коллективерча мехкдаьттахошта юкъе сий долаш ва из, шудухьа цун вӀаштӀехьдоал коллективага дика производствени толамаш дахийта а.

Ши-шегӀа хиннавац Алексей Давыдовичах башха-дика кулгалхо, хьехамча, кхетамча. Цу наькъа тӀа валара хьинар кхо ца деш дукха къахьийгад цо, хадданза ше карвлаьца болх кӀоартагӀа бовзара тӀакхийнна, нахаца товш, царна эшачунга дика хьожаш ва кулгалхо. Шийн болх тӀа-тӀа кӀоаргагӀа бовза гӀерташ ва из. Валха тӀа чакхдоаккха зӀамигдар а доккхадар а лоадам боацаш дола гӀулакх лархӀац цо. Ишта къахьега Ӏомабу мастера ше керте латтача бригадера мехкдаьттахой а. Цо кӀоарга анализ ю доахача толамий, кийсденнача кхоачамбоацарий. Валха тӀа хьовсам бергбола кхоачамбоацараш ца кийсдалийтара оервагӀ йоаккх цо эррига коллектив.

Коллектив мел зӀамига яле а, цунна кулгалделга халех бехктокхамех гӀулакх да, яхаш дуйц мастера Какоева. Духхьал профессиональни навыкаш йолаш хинна ца Ӏеш, кулгалхо хила веза бокъонца вола организатор, хьехамча, нах шийна тӀехьа баха ховш а шиш болаш а вола саг. Уж гӀулакхаш шийх доахаш ва мастер Алексей Давыдович.

Тхьо шу совгӀа ха я мехкдаьтта промышленносте Алексей Давыдовича къахьега. Цу шерашка дукха халонаш ла йийзай цун балха тӀа. Хала хиларах балхах бӀукъожабеш воацача цо толамца эшавьй уж. Йоакха опыт Ӏоавьй цо скважинашта ремонт еча. Дог раьза а долаш шийн опыт, дикагӀйола балха методаш дӀайовзийташ итташ говзанчаш хьалхебаьб. Нохч-ГӀалгӀай АССР мехкдаьтта промышленноста ветеран ва Алексей Давыдович. «Иссолагӏчен иттлагӀчен пятилеткай ударник» яха сийлен цӀераш, ишта Ленински сийлен грамота еннай цунна.

Шийн бригаде балха воагӀаш моллагӀа къона болхло хилча цкъарчоа цунца къамаьл хул мастера, цун дагарадар фуд хьажа гӀорт. Керда балха воагӀача къоначa сагага массаза а цо оал: «Тха болх аттагӀарех бац. Цхьабараш укхаза болх бе ца могаш а болх бе ца ловш дӀаболх. ХӀана аьлча балха тӀа чам бакханза а болаш юххьаьнца балха вехача цхьаволчоа лац кийсъенна халонаш ла о ла безам а хилац. Буруй тохилта аттагӀа да, дукхача шерашка болх ца беш лаьтта скважина дийн в ял, болх бе йолаийтара. Лоаца аьлча, скважинашта капитальни ремонт яра болх хала болх ба. Нагахьа санна укхаза къахьега безам а болаш хьо балха вениввле, ка маьхала йӀла хьа. Валха тӀа хьона мел эша хьалаш хулийтаргда, гӀо-новкъостал дергда. Нагахьа санна хьайна болх булургбац аьнна хете, дего къоабалбеш бац аьнна хете, тӀехьа а ца доахаш хьалалахь. Тха бригада эггара дикагӀа лоархӀаш дар да шийн дагарадар цӀена хьахойтилта, тешаме новкъост хилар. Шийн мах байта ховш хилар». Керда балха воагӀача къоначa болхлочунга мастера Алексей Давыдовича деш доле хаттараш, цунгара лоаца эшаш йола экзамен массаза а кийтта хул.

Нагахьа болх бара тӀера волаш зӀамига саг хуле, цунна тӀачӀоагӀву шийн балха тӀа йоккха опыт йола хьехамчий советаш лех къахьегама ветеран. Къахьегама вахь дӀаболабешшехьа ишта цунца беш болча кхетама балхо декхарийла ву из юххьанца дезз хьинаре къахьега, шийна тӀадилла декхар цӀена кхоачашде.

Нагирхоша юкъе ишта кхетама болз мастера, хьехамчий совета членаша барах хьахиннай барт-цхьоагӀо йолаш болаш коллектива. Хьинаре къа а хьегаш баьтадика толамаш доахаш хиларца коллективо доаккхал деш ба бригадера бурувдеттараш Ткачев, Разнагов, Мураев, Талаев, бурувдеттарий гӀончаш Берсиго, Жабраилов, кхы дукха бараш.

Бригадерча нагирхой хьехамчаша шоай декхараш кхоачашдаь баьнаргаш ларкӀац къонабарашта шоай опыт дӀа а йовийташ балха говзал дӀаӀомадерх. Хьехамчаша нагирхошта йовзийт къахьегама сата дикагӀйола оамалаш, уж Ӏомабу шоай професси дукхаса, культурана, зиенешта тӀанхе. Массехк шу хьалха бригаде къахьега волавелар бурувдеттар Галаев Хьасан, хӀана из бригадерча нагирхой дикагӀча хьехамчех цаӀ ва. Ше болх беш волашехьа из заочно дешаш ва халкъа боахама Ростовски институте. Дукха ха ялалехьа цунах хургва лакха квалификаци йола специалист.

Профессиональни говзал лакхъяра балха а чӀоагӀа йоакхо ю бригади. Бурувдеттараш Ткаченко Иван Леонтьевич, Разнатов Георгий Яковлевич керте латтача дикагӀйолча вахтай опыт шерра Ӏомаю бригадерча коммунистически къахьегама школе. Укхаза Ӏомаду производства экономика дешаш. Духхьал укх тӀехьарча шерашка «Грознефть» объединенерча дешара-курсовой комбинате кийчаьбаь виъ бурувдеттари виъ бурувдеттачун гӀончен.

ЧӀоагӀа терко а еш, дика вӀаштӀехьбаьнкхаб бригадерча болхлошта юкъе беш бола кхетама болх. Культурин салӀара, болх бара мел эша хьалаш кийчдаьд укхаза. Кийчбеш бӀайха кхача ба. Цудухьа балхара дӀаваьнна нагахьа саг дӀиводац бригадера.

Ишта къахьегам вӀаштӀехьбаьнкхача бригада коллективо дош деннад КПСС XXVI съезд хьаелла ди хьатӀакхачалехьа цхьайтталагӀча пятилетка задани дикка тӀехкхоачашъе. Уж декхараш дикка тӀехкхоачашдеш ба бригадеро мехкдаьттахой.

В. КОСТОЕВ.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ХАЛКЪА ТӀАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

«Октябрьнефть» НГДУ а цун жилищно-коммунальни боахама а кулгалхоша наькха жалобашка хьажара дош дукха кхестадаь хиларах

Республика халкъа тӀахьожама комитето белгалдаьккхад, «Октябрьнефть» НГДУ а цун жилищно-коммунальни боахама а кулгалхоша (ин. М. В. Мальцева, М. В. Магомадова, В. В. Пискуна) Коспора улицагӀарча № 4 йолча цӀеношка бахача наькха жалобашкен заявленешкен хьажарах дола дош дукха кхестадаь хилар.

Цига бахача нахегара 1979 шера Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа тӀахьожама Комитете денача письмога хьежна «Октябрьнефть» НГДУ кулгалхоша тӀадилладар цӀенин гонахьара территори тоелта, берий майда кийчъелга. Цхьабакъда, бӀарчача шера уж балхаш чакхдаьхадац управлене кулгалхоша, цоашта из цкъа санна дукхазза хьалхадаьха доллашехьа а.

«Октябрьнефть» НГДУ начальника нов. М. В. Мальцева 1980 шера 2 июле Комитете дош деннадар 1 августе хьатӀанхачалехьа уж балхаш даь даха аьнна, цхьабакъда, баьча тохкамо хьахьекхачох, 1 августе цхьаккха хӀама хувцаданза дар.

«Октябрьнефть» НГДУ кулгалхоша лакхе латтача организацешта заявителашта денна жопаш, мадарра аьлча, отпискаш я. «Октябрьнефть» НГДУ ЖКХ кулгалхоша бе боаггӀача тайпара лоархӀам бац къахьегамхой письмошка беш бола болх дӀахо эргабовхаш товбара хьакъехьа пиртен правительствах дӀадехараш кхоачашдарв, жалобашка хьежа веза хамаш терхалъяц, царех цхьаярашта регистраци яц. Заявителий дехараш кхоачашдара чиех дахача гӀулакхашта тӀахьожам лоаттабац. Гражданаш тӀанийбара порядок телхаю. Гражданий дехарашка лертӀа хьожаш ца хиларах къахьегамхоша кхы тӀа а жалобаш ухийт, леткъ лакхе латтача организашка. 1980 шера ишта лийткъаб ЖКХ-ага заявленеш еннарех 78 процент хиллал нах. «Октябрьнефть» НГДУ кулгалхоши (М. В. Мальцева, М. В. Магомадова) лоаттабанза баргбоаца тӀахьожам лоаттабац шоашта нарарча организацерча цу балха, терхалдац цу деша политически маӀан, къахьегамхоша дехараши леткъадераши кхоачашдара принципиальни, корта а болаш гӀулакх леладелга хьадехац, кхоачамбоацараш шоай ханнахьа дӀадахара хьадда гӀулакхаш чакхдахац.

Республика халкъа тӀахьожама Комитето «Октябрьнефть» НГДУ начальника заместитель нов. М. В. Магомадови управлене жилищно-коммунальни боахама керттера инженер нов. В. В. Пискуни декхариӀла ваьа Коспора улицагӀара № 4 йола цӀенош тоадара сихха дакха дергдоацар де, къахьегамхой письмошка беча балха тӀа хила йоагӀаш йола порядок Ӏалашъе. Цу дешах шоаш даьр хьахойташ 1981 шера 1 январь хьатӀакхачалехьа Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа тӀахьожама Комитетага хоам бе.

ХӀанз шоаш болча гӀулакхаш тӀа ин. М. В. Магомадовей В. В. Пискуней болх бу дукха ха ца хиларах дувларча кхоачам а бань дутадда цар дош. ХӀаьта «Октябрьнефть» НГДУ начальника нов. М. В. Мальцева бехктокхамах дола дош из командировкера цӀавеча дувцадда.

АРМЯНСКИ ССР. Республика доазонел гаьнна араьха йовзаш я Ноемберянски районерча Айрумски консервни завода продукци. Укхаза арахецаш йола компоташ, джемаш, варенеш, сокаш, повидло, маринадаш дӀаухийт мехка тайп-тайпарча районашка, цу даькъе Гаьнарча Малхбоале, Гаьнарча Къилбаседе, хӀаьта ишта Свердловск, Челябинск, Тюмень яхача йоккхийча промышленни центрашка а.

Укх шера завода коллективо декхар тӀанийцад планагӀа 57 миллион условни банка консерваш дӀаяхьийта еза. ЦӀа 60 миллион банка яхьийта аьнна.

СУРТА ТӀА: машиннаькъа вагонашта Гаьнарча Малхбоален Гаьнарча Къилбаседен дӀаяхьийта лаьрхӀа кийча продукци тӀаютташ латт.

А. БАДАЛЯНЕИ, М. ШАХБАЗЯНЕИ сурт.

ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

Тахан-Германски Демократически Республика хьаьвча дийнахьа денз 31 шу дуз

Германски Демократически Республика — экономически, Ӏилма-технически, культура даькъе дунен тӀа эггара чӀоагӀагӀа дегӀаенача пачхьалкхенех цаӀ я. ГДР карагӀдаьннараша — Германе Социалистически цаӀ йолча парте хьалхленца хьинар айдаь халкъо къахьегарах хьахиннараша къаьгга къахьокх социалистически строй къаьстта чӀоагӀа совленаш йолаш хилар. ГДР юхаметтаоттаяри дегӀаяри хаддамза дуваденна да эрригача социалистически содружества низ дегӀабарца, Советски Союзо а кхыча социалистически мехкаша а вежарашйа новкъостал дарцех уж мутӀахьа хиларцен.

СУРТАШ ТӀА: 1) Дрездена центре В. И. Ленина оттадаь памятник. 2. ГДР столица социалистически Берлин — из хӀанзара керда гӀирсаш хьалдеш, къаьнарча ханара памятникаш юхаметтаоттаеш шерра проспекташи йоккхий майдани йолаш йола горад я. Город сайрда, баьццара, хоза я, бахача наха дукха еза, цига баьхнача хьаьшашта цӀакха йицлургйоацаш дегашйв юс.

В. МАСТЮКОВЕИ М. РЕДЬКИНЕИ сурт.

ТАСС фотохроника.

ДУНЕ ЦХЬАН КӀИРАГӀА

МАШАРАИ ЦХЬАНА ГӀУЛАКХАШ ЛЕЛАДАРАИ

Дунен общественноста теркама юкъмоттиге латт дӀададача кӀирагӀа Инде республика президента Н. С. Редде СССР'с яь визити лаьхерча боараме хинна советско-индийски переговораш. Цар кердача тайпара цӀаькка а хьахьекхар шаккхе мокх советско-индийски доттагӀлен бувзамаш дегӀадоаладен чӀоагӀден гӀерташ хилар. ХӀаьта уж бувзамаш Кремле шу оттадаьча хана КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева белгалдаьнкха не хиллара «тӀема кхерама дукхаларча. Азен дерригача дунен тӀеп машар чӀоагӀбара тӀехьарча къовсаме лоархӀаме хилар тӀехь-тӀехьагӀа къаьгагӀа хьахьокхаш да».

Советско-индийски переговораш йолча хана дийцар советско-индийски отношеней хьалхьехьара дешаш а, хӀаьта ишта дунен халкъашта юкъера актуальни проблемаш а. Цу деношка индийски кепайоазоно цӀаькха а белгалдаьккхад вӀаши гӀойле хургйолча тайпара цхьана леладу гӀулакхаш толаме дегӀадоаладаро вай мехкашта халкъашта юкъера традиционни доттагӀал кӀоаргдараи дегӀадоаладараи новкъостал дергхилар. «Индена экономически карагӀдаьннараш, — ладу «Стейтсмен» яхача доккхача индийски газето, — чӀоагӀа дувзадена да халданза дегӀадоагӀача советско-индийски бувзамашца. Советски Союзо кхыча мехкашкара, цу даькъе Индецара а, ший экономически гӀулакхаш вӀаштӀехьдоах эксплуатацепа, ийсхо ца хиларца халкъашта Ӏоткъам тӀадоаттабе гӀерташ хиларца цхьаькха юкъара хӀама доацача принцепа».

Индийски кепайоазово а, хӀаьта ишта доазол араьхарча массовой информаце средстваша а шерра багахаха дувцаш да вӀашагӀкхийттача хана Кремле Л. И. Брежневеи Н. С. Реддеи дӀа-юха даь къамаьлаш. Еррригаиндийски радио комментарешка белгалдаьккхад Москваи Делии цхьана машара, кхохкам кӀаьдбара герз Ӏоаделга юхатохара тӀехьа къовсам лоаттабеш я, аьнна.

ЧӀоагӀа теркам тӀаозаш да, «Непсабадшаг» яхача венгерски газето белгалдоаккхаш из хиллара. СССР машар безаш йола эррига арахьара политика адамле тӀема кхерама вӀалхаръяккхара тӀадерзаь хилар кердача тайпара хьахьокхаш дола Л. И. Брежнева къамаьл Кремле советско-индийски переговораш йолча хана, белгалдоакх Ассошиэйтед пресс агентства хьахьекхар Советски Союз дунен халкъашта юкъера кхохкам кӀаьдбара процессаш керда импульс яла гӀерташ хилар. «Цунца белгалбоалаш ба лакхерча боараме хӀаца хилпача советско-индийски переговорий керттера лостам», — аьнна агентства.

Тхьаь пхиъ шу хьалха, Советски Союзаи Индеми юкъера гӀулакхаш дувцаш Эренбург Ильяс оздаьд: «Вай мехкашта юкъе лакха лоаташ да, бакъда, вай дегашта юкъе Гималаяш дац». Из шийн тайпара советски яздархочо аьннар хӀанз а чӀоагӀа нийса да. Советски нах дог тийша ба вай мехка Инде президента Н. С. Редде яьча визитон Москве лакхерча боараме хинначи советско-индийски переговорашен шинна а мехка халкъашта хьашт долча тайпара дерригача дунен тӀа машари кхерамзлен хилийтара вӀаши гӀойле йолча тайпара дӀа-юха леладу советско-индийски гӀулакхаш дӀахо шордараи чӀоагӀдараи новкъостал деш хургхиларах.

●

КАМПУЧЕ ДОТТАГӀИНИ МОАСТАГӀИНИ

ДӀадахача кӀирагӀа Кампуче Халкъа Революционни совето хьатӀадоагӀа шу долалуш Ӏаьдала лакхехьарча пачхьалкхен органашка массане юкъара хоржамаш дера хьа къехьа тӀанйна решения дунен халкъашта юкъерча общественносто лаьрхӀай халкъа строй чӀоагӀа хилара керда тешал санна, керда вахар хьалдара наькъагӀа хьалхашкахь даха лерхӀаш кампучийски халкъ хилар. Цунга хьежача фаьл санна хеталу полпотовски клика йоацаш йолча «Демократически Кампуче» викал я яхаш Вашингтонои Пекинои ООН Генеральни Ассамблен хӀанзарча XXXV сессе леладер. Бакъдар аьлча, историна дукха доазаш да халкъо дӀаьхка режимаш мехка араьхарча империалистически низашен дунен халкъашта юкъерча реакцен хьаллоацаш хилар. Пекине хетаргахьа, бицбеннаб тхьо шу совгӀа йолча хана КНР ООНа юкъе яхийта ца гӀерташ США духьале сиз хинна хилар, хӀаьта цу хана цар оалаш хиннача тайпара, «Китал дерригача халкъа викал» лоархӀаш хинна Тайванера чайканшистски режим хьал а лоацаш.

Бакъда, Китал лидераша шоашта йоаггӀаш йола вывоаш яьна. Цар чӀоагӀа болх болабаьб лахонагӀа йола Кампуче Халкъа-Революционни совет гаппа йола цу мехка викал ООНа юкъе ца яхийта гӀерташ. Пекин, США оагӀонгахьара тьалха ца доахкаш дац из, сихкача порядкагӀа полпотовски зуламхой кийчбе йолаенний. Цу гӀулакха «Демократически Кампуче» «премьера» палача Пол Потана меттел шул кӀиаигӀвар — Кхиеу Самфан оттаве лерхӀ. Кампучена Ӏазап тӀалттача хана «президента гӀулакх кхоачашдеш хинав из, хӀаьта ишта шоай халкъа дукхьала геноцида политика лелаерах бокъха бехктокхам тӀабужаш а ва.

МоастагӀаша шоашта могар дой а Кампуче дунен халкъашта юкъера сий лакхлуш доагӀа. ХӀанз НРК бувзамаш леладеш я 32 пачхьалкхен къамаш мукъадахара пачхьалкхен боламашк. ВӀаши мутӀахьа хиларен доттагӀлен гӀулакхаш чӀоагӀденнад Кампуче вежарашка-долча социалистически мехкашца. Дикка хоалуш юхатехад НРК дегӀадовгӀача мехкех зӀахоадае гӀерташ дола низаш Инде. Халкъа революционни совет дипломатически ше могаяр дӀа а кхайкадаь.

НРК законагӀа йолча правительства бокъонца долча шийн гӀулакхашца дунен тӀара шийн сий лакхлу. Цо декалца дӀадовх Кампучийски халкъа тӀалаьттача Ӏазапах юхедисараш Пекина халхархой клинас диъ шу гаргга йолча хана мехкарча гӀулакхашта доал даьд, хӀаьта хӀанз из ше ма ярра дунешка дӀалйлай цхьанкха гушаьа доаца 3 миллион гарта нах боабаь зуламхо санна.

Кампучийски халкъ шийн кхела дэ хинна дӀаттад, эшача хана цунна новкъостал де кийча болаш тешаме новкъостий болаш а из. Цудухьа цхьаькка тайпара чакхдала йиш йолаш дац эделаца доацаш США-си Китайси леладу гӀулакхаш.

●

АНГЛИ: КАБИНЕТ ОППОЗИЦЕ ӀОТКЪАМА КӀАЛ

М. Тэтчер керте латтача консервативни правительства чурчен арахьарчен политика ерригача оагӀонашта чӀоагӀа критика еш хилар укх деношка Великобритане лейбористски парте — мехка керттера оппозиционни низа, хӀара шера еча конференце.

Карарча бӀаьшерий эггара кӀоаргагӀа йола экономически кризис эттай Англе, практически консерватораша боаккхаш бола хӀара гӀа производства дӀахо лаьтӀьярга дуташ ба», — аьннад конференце къамаьл деш парте лидера заместитела М. Фута. Бакъда, цхьан шерай ах шерая консерватораш Ӏаьдала керте латтача юкъа промышленни производства боарам 9 процент лохбеннай, хӀаьта инфляце темпаш шозза лакхъеннай. Алхха тӀехьарча 12 бетта кхы тӀа 600 эзар болхло предприятешкара араххессав. Из бахьан долаш Англе хьабе болх боаца нах эггара хьалха ши миллион сагал тӀехбаьннаб.

Тори кабинета арахьарча политика наькъо ишта а социальни программана кхоачам боацаш йола ассигнованеш дӀахо кӀезигьяьй. Цудухьа оппозице зиналаша дӀадийхад балхазлаца ловттабеча къовсама, дешара, уахцӀено лоралв, чуӀе цӀеноп хьалдара, социальни Ӏалашонца хьожадеш дола ахча дукхагӀа хилийтар.

Блакпуле чӀоагӀа харцахьа лаьрхӀад «Юкъарча рынке» Англи дакъа лоацаш хилар. Конференце дукххача довкъошхошта хетачох ЕЭС член хиларах английски экономика индустриальни база телхай. Цу гӀулакхо промышленноста лоархӀамегӀа дола дукха доакъош эшаду. Къаьстта хала дукъ хинна мехка тӀалатт «ийсне» юкъара юртбоахама политика — из чакхъяьнкхара алхха укх шера а Англе дӀадохийт 2.2 миллиард фунт стерлингаш.

Делегаташа резолюци тӀанийцай, цар хьадийхад, нагахьа санна лейбористски правительствага Ӏаьдал дӀаккхоача цо «Юкъарча рынка» юкъера мохк дӀабаьнкхаргболаш дош дала деза, аьнна. Къаьстта чӀоагӀа критика йир конференце консервативни правительства арахьарча политика наькъа, кхохкам чӀоагӀбара, герзаш дукхагӀа Ӏоадара тӀерзаь йола США авантюристически политика хьаллоацаш из хиларах.

Статистически даннеш тешал деш ма хиллара. Англи дунеа къоастализа социально-экономически проблемаш йолаш я, хӀаьта уж къоастара дохийтачул дукхагӀа ахча герз Ӏоаларга дӀадохийт, хӀаьта НАТО-гӀоллерча Малхбузеневропейски цун цхьакха партнеро дахийтац цу гӀулакхага иззал дукха ахча. Духхьал цунах латташ да консерваторий правительства милитаристски никъ харцахьа лоархӀаш, конференце могаьча резолюцена тӀехьа дукхха дукхагӀбараш хинна хилара бахьан. Нагахьа санна лейбористски правительствана Ӏаьдал бе доде американски ядерни ракеташ мехка территоре тӀа дӀаоттаяраи ядерни герз Ӏоадараи ма дукхьал хила еза — ишта да конференце делегаташа хьадийхар. Лейбористски парте хургйолча хоржамашта хьалхарча манифеста тӀа а ишта декхар оттадаьд «еррига ядерни базаш дӀаяха — английски яраш санна американски яраш а британски лаьттарен британски хишкарей».

Блакпуле хиннача конференце итогаша къаьгга хьахьекхар Англе халкъа духьала консерваторий кабинето лелаеча политикана нах раьза боацаш хилар.

О. ШИРОКОВ. С. ФРОЛКИН. В. ВОЛКОВ. (ТАСС).

КАЛЕЙДОСКОП

ДАХЧАХ ДОАЛА ДОАГОР

Укх тӀехьарча хана дукхача мехкашкара Ӏилмахой энерге керда моттигаш лохаш ба. Масала, Нобелевски преме лауреат волча американски бӀохнимна Мелвин Калвина хетачоӀа, гаьна доацаш двигатела дола доагор хьунагӀа хьалихедергдола ди хьаотта...

Хоаш да, цхьайолча баьцовгӀа древесинаца углеводородаш йовхкаш хилар. Ӏилмахоша теркам тӀабахийтар Бразиле хьунагӀа тӀайоалача кобайфер лангсдорфе йоакхача гаьнна цхьа моллагӀьяраш санна йоацача свойствашта. Нагахьа санна цун хенах жӀаьна даьккхача, цига гӀолла тӀадамаш Ӏоаьха долалургда. Из бокъонца дола дизельни доагор да. Чудотта мара ца дезаш кийча а долаш. Лангсдорфе кобайфер дӀаегӀача гектара тӀара шера шийн энергопотенциалага диллача 50 баррель (цхьа баррель 159 литра кийса я) хиллал долча мехкдаьттана кийса дола «доагор» даргда. Специалисташта хетачоӀа, масала, Гайана санна болча мехка шера 400 миллион баррель хиллал доагор доаккхалургдар. Из маллад хьажара аргда вай, Франце дӀадахача шера 650 миллион баррель хула ховча доагор доагадаь хилар.

И. РАПОПОРТ, АПН спец. корр.
Париж.

●

«ТЕРРИ» ЯХАЧА ФРЕГАТА ТӀАРА ГӀАЙ

Массанахьа а санна Итале къилбаседерча оагӀорахьарча йоккха йоацача Фибиано-Альто яхача моттиге укхзарча исторей персонажаш хиннай: гӀамаш, шайтӀаш, кхыдараш. Из юрт листача, баьдача хьуна юкъе уллаш а я. ХӀаьта дукха ха йоацаш лесникаша кийвп дера хьунагӀа гӀам чудендад аьнна. Цул тӀехьагӀа дукха ха ялалехьа гӀамо ше долга хьахайтар бийсанне са тийначча хана са дӀакхухьаш нах кхерабеш ше хьекхача цӀогӀанца. Ишта цӀогӀа хьийнхар массехк бус вӀаштта. Юххера а, из кӀордадаь денал долча массехк саго лаьрхӀар хьу такха. КӀотарга тӀехьашка цхьа ӀиндаргӀа хьайр. «ГӀам» белгала да а дар унаара: кегаденна ду къамаьл, уизар даьцна хьатӀадаргӀа бӀарганш, йӀаьха аьнна модж...

Долла хӀама гучадалар из хӀама хиннача юсини полици хьакхьчача. Итальянски юрта сатох боабаь «вурдалак» Специя яхача города пистерча НАТО тӀема-форда гаване якорь тессача «Терри» яхача фрегата тӀара морак вола Треси Сторгаил хиннавар. Молаш баьгӀачара гӀетта хьунагӀа тувлавеннавар американски эскархо.

Из фуннагӀа хиннадале а, Фабиано-Альте хӀанз а наха сатийна наб яц. ГӀамаш лоаллаха хилар бегаш бац.

А. ХАЗОВ, АПН соб. корр.
Рим.

●

ПЕСКАШЦА АТЛАНТИКЕ ГӀОЛЛА ЧАКХВАЬННАВ

Ишта никъ баьб 35 шу даьннача французо Ж. д'Абувилль яхачо. Из никъ бе волавеннав 11 июле, Чатем (штат Массачусетс) яхача американски городера. 72 ди даьначул тӀехьагӀа Франце эггара гаванагӀарча малхбузерча моттиге а кхаьчав. Цун «Капитан Кук» яхача, 5, 6 метр дӀахха йолча, из никъ бара лаьрхӀа лаьча, хи бух гӀоргдоацача кемо 3200 миль никъ баьб. ДукхагӀча хана бийсанна никъ баьб цо пескаш хьекхаш, хӀаьта дийнахьа кема дрейфагӀа дужар.

Д'Абувилль опыт йола наьнъахо ва. 1969 шера кхи цун дӀх йобаькхаб «автостопица». ХӀаьта дӀалахьма шера иза цун пхи вошеи Парижера, Сахаре (Сенегал) гӀолла чакх а ваьнна. Дакаре бакар уж мотоциклашца. Ассошиэйтед Пресса корреспондента еннача интервью тӀа цхьан вошас дийцар, ишта никъ бе йиш яц яхадий специалисташа, яхаш. Бакъда, ялхе а маьрша дӀанкхаьчав уж Дакаре.

(АПН).

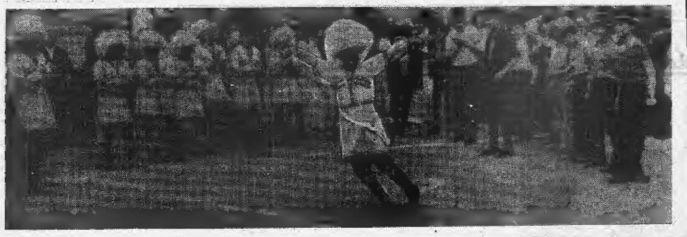

ВЕЖАРИЙ ДЕЗАЛЕ

Кънилбаседа Кавказа машинашкъа отделенеша чуйовгӀача Орджоникидзерча № 5 йолча школо - интернато укх шера езйир шей ткъо шу далара юбилей. Кънилбаседа Кавказерча дукхача къамий бераш да укхаза дешаш. Ала доагӀа, дешара а бераша кхетам балара а болх интернате дика дӀаоттабаь болга. Бокъалдар аьлча, цунах тамаш е а йгӀац, хӀана аьлча, укх школе болх беш болча хьехархоех 17 саг СССР а, РСФСР а, Кънилбаседа - ХӀирий АССР а «Халкъа образоване отличник» яха сий дола цӀераш лелаеш ба. Эрсий мотти литературех хьехаш йола Е. П. Димих РСФСР школа заслуженни хьехархо я, биологи хьехаш йола А. А. Никифоровай интерната директор Сотников Илья Ивановичи Кънилбаседа-ХӀирий АССР школа заслуженни хьехархой ба.

Технически вузий ярпи санна хӀана яц аьнна дика кийчъяь я школа кабинеташ. Цу гӀулакхаша новкъостал ду техниках бола дешархой кхетам лакхбара, цунна тӀакхувш уж хьалхебара. Цудухьа интернат чакхьаькхача дешархоех 70—80 процент бола нах технически вузашка деша утташ ба. Ишта, масала, укх шера дийша вальнача 24 дешархочух 18 саг мехка тайп - тайпарча вузашка деша эттав, кхоъ техникумашка деша вахав, хӀаьта воккаш болхлой а кхийна заводе болх беш ба.

— Укх шера дийша бальначахьа беррагача кагирхоша шо-шоай моттигаш хьалхувцар тха школе профориентацегӀулакх дика дӀаоттадаьлга да. — йоах кхетама балха даькъа директора заместителя Г. А. Тер-Аноповa. — Эггара хьалха деша деча деша бера торо я тха интернате шийна езаш йола професси харжа. Тхо долча кист-каста хьоашалгӀа баькхе хул производстве хьалкле лелаю болхлой, инженераш. Цар дувц шоай балхах, къахьегаме шоашта карагӀдийначах дикача хӀамаех лаьце. Тхоай дешархой оаха а дӀакхувл заводашка, фабрикашка, гӀишлонхой болча. Цу организацей балха ерригa диклаш цига йаргато бераша шоашта, цу гӀулакхе къоастабу цар къахьегамцара безам, лох дего къоабалъеш йола профессии.

ХӀирашкахьа эггара хьалха тха школе хьайийлла я къахьегам хьехара кабинет. Массайолча оборудованеца дика кийчъяь я тха кабинеташ. Цудухьа итт класс чакхьалнха воаллаше а тха хӀара дешархочоа дика хов ше малагӀа институте деша оттаргва, малагӀа болх бергба.

Укхаза ала доагӀа, 9—10-чей классашка дешаш болча нагийча наха шоай практика шоай шефаш болча — Орджоникидзерча вагонашта ремонташ еча заводе чакхйоакхаш хилар. Укхаза цар Ӏомаю 2—3 разряда электрослесара специальносташ, хӀаьта йиӀигаш цӀагӀа де деза хӀамаш Ӏомадей хул.

ХӀара шера, февраль бетта хьалхарча кӀиранна школе хул «Дийша баьннараш вӀашагӀкхетара ди». Укхаза цар дувц шоай балхах, вахарах лаьце.

— Вежарашха йолча Нохч-ГӀалгӀайченера даькха дукха бераш да тха школе дешаш,— йоах «РСФСР халкъа образоване отличника» воспитатела З. М. Бедоевас. — 65 процентага кхаччалца дола бераш нохчий-гӀалгӀайн да. Ала доагӀа, царех дукхагӀа дараш Ӏалаьмато дика кхеташ эхьздел долаш хилар. Масала, са иттлагӀча классе 21 дешархо ва, царех 19 — комсомолец. Класса комсорг ва эггара дикагӀа дешаш вола дешархо гӀалгӀа — Газгиреев Ӏусман. Ерригa интернат санна, тха класс а интернациональни я. Укхаза дешаш ва гӀалгӀа Костоев Мухтар, даргинка Магомаева Муся, нохчо Чантаев Игорь, черсе Шидукова Фатима, кхыбараш. Укх шера дийша баьннача Нохч-ГӀалгӀайчера бакки хиннача дешархоех дукха нах мехка тайп - тайпарча вузашка деша эттаб. Ишта, Гиреев Амир деша эттав Орджоникидзерча ГМИ, Зурабова Лида — СОГМИ, Эниев Мувсан Газгиреев Мувсан — Грознерча академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀча мехкдаьтта институте. Эльджеркиев Хьаким — Ставропольски мединституте, Нальгиев Герман — Краснодарски политехнически. Мальсагов Руслан — Тюменски индустриальни институташка, Дудургова Зина — Алма - Атински госуниверситета юридически факультете, Магомадов Ӏаьла - Ӏусман — Новочеркасски политехнически.

ХӀаьта 1966-ча шера дийша ваьнна Эниев СаӀид - Ӏаьла Московски машинашкъа транспорта инженерий институт чакх а ьккха 1978-ча шера технически Ӏилмай кандидат хиннав. Вежараша — СаговгӀар Муъмадеи Ахьмадеи чакхьаькхай Ленинградера советски торговле институт.

Дика лел интернате дешара-кхетама болх меттел бераш художественни самодеятельноста балха юкъеозара гӀулакх а: 1965-ча шера укхазе хьайийлдей Кънилбаседа ХӀирий АССР берий коллективашта юкъе хулача хьажаршка массехказа призовой моттигаш йоахаш хьайоагӀаш йола «Джигит» яха ансамбль.

— Тхоай балха юкъе, — йоах З. М. Бедоевас, — эггара чӀоагӀагӀа теркам тӀабохийт оаха бераша интернациональни кхетам балара балха. Дукха ма дий тха школе тайп - тайпарча къамий бераш. ХӀаране ши - ший оамал я, ши-шей дикадар а кхоачамбоацар а да. ХӀара бера дегӀала вахара «шийӀ дӀоагӀа» лаха деза. Хабара доацаш, ала йиш я са: тха хӀара воспитатела, хьехархочоа цу гӀулакхех лаьца дика хӀамаш карагӀдаьнна хилар. Шоейла товш, барт - цхьоагӀо йолаш, къахьегама тӀакхувш, коммунистически интернационализма сакхетам лаьха болаш да тха бераш.

Из Кънилбаседа Кавказе дакхача вежарашха долча къамий доттагӀал чӀоагӀдеш да аьнна хет сона тха школа-интернат Интернациональни аьнна цӀи йолча улица гӀа латташ хилар а.

К. МАРЗИЕВ,
тха штате воаца корр.

СУРТА ТӀА: халхар деш ва «Джигита» дошкъошко Эльджеркиев Амир.

Автора сурт.

ТУРКМЕНСКИ ССР. Республика столица Ашхабад хьалъеш латт. ТӀеххьарча шерашка город хозъеш хьаю хӀинзара архитектурни ансамблаш. Города юкъе хьалдаьд республике эггара хьалхара сейсмостойки гӀирсаш — «Главкаракумстроя» здани (сурта тӀа), яха чуӀе 12-за вӀаьтӀара даь ши цӀа. Архитектораш лаьхача гӀирсий керда проекташ кийчъеш ба.

К. МУРАДОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

КЕРДА СЕЗОН ХЬАЙИЙЛАЙ

М. Ю. Лермонтова цӀерагӀча республиканский эрсий драматически Нурадилов Ханпашай цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхена театраша хьайийллай шоай аргӀанара театральни сезонаш: лермонтовцашa — 42-гӀа, нурадиловцаша — 50-гӀа.

Советски Союзерча ерригача творчески коллективашта Ӏалаьмате беххтонхаме сезон я хӀанз хьатӀаэттар: тӀадовгӀача шера февраль бетта хьаелл КПСС XXVI съезд. Цу Советски Союза коммунистий форумга кийчлуш да вай республика театраш а. Ишта, съезда хетаь ши спектакль кийчъе лерхӀ лермонтовцаша. Царех ва! — Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа яздархочо Боков Ахьмада язъяь «Юрски горизонтага» яхар. Из спектакль оттаергья режиссера Г. Л. Андреева. Из гургья Сийлахь-боккхача Октябра 63 шу дузача денойна. Съезда хетаь кхы цхьанкха спектакль а кийчъергья укхаза. Из я Симонов Константина цӀи хезача «Эрсий дош» яхача пьесах.

Зрителаш хьоаргба укх шера кердача премьерашка К. Гольдони — «Венециански шолабаьрашка», М. Ю. Лермонтова — «Маскарадага», Саган Франсуазай — «Уэмбли-Хауз замкерча хьалашка», кхыярашка. Керда спектаклаш кийчъергья бераша лаьрхӀа а. Ший аргӀанара сезон хьаелаш театро гойтаргья зрителашта «ЦӀеча баь тӀара сийна говраш» яха соахкара спектакль.

ХӀаьта шоай керда сезон нурадиловцаша хьайийллар «Оптимистически трагеди» яхача спектаклаца.

КПСС XXVI съезда хетаь ши спектакль кийчъеш я театра нохчий а гӀалгӀай а труппаш. Нохчий труппа болх беш я грознески драматурга Е. Чебалина язъяьча «Атана» яхача пьеса тӀа, хӀаьта гӀалгӀай труппо цу событека хетаь оттаергья Боков Ахьмада яздаьча «ЦӀийенна сайре» яхача романах автора яьча инсценировках латта пьесах йола спектакль.

ГӀалгӀай труппо тахан хьаел ший аргӀанара сезон. Укхаза баьхначарна бӀаргагургья «Къонгаш бовча хана» яха спектакль. Цул совгӀа, укх шера гӀалгӀай зрителашта бӀаргагургья Ф. Шиллера «Кетарлои безами» яха спектакль.

Бек АБАДИЕВ.

ЛИЗА ОАЛАР ЦОХ

Гитлеровски гӀазр-эскаро тийшача балхагӀа тӀом болабаро гӀолдаьккхар советски наьха маьрша вахар. МехкабӀаш эзараш, миллионаш бола къонгаши мехкарийи Даьхе лорае дӀаэттар, гера бе а делла. ТӀема дукхала йеча митингера дӀахар дуйххьара фронте. ХӀаьта цӀагӀа бисача кхалнаькъа маӀача наха беш хинна болх бе бийзар, фронта йола чӀоагӀа тыл хилийта бийзар цар.

ТӀом болабенна ах шу даллалца йолча хана Нохч-ГӀалгӀайчера шоай лоӀаме фронте вахар 10 эзар комсомолец, царех 2 эзар йоӀ яр.

БӀаь дийнахьа Грозне хиннача тӀема юкъе даькъа лаьцача ГӀойтӀарча Гакаев Машта дезал Грозне бахар тӀом болабеннача хана. Цу хана моастагӀа Грознерча мехкдаьттага кхача гӀерташ вар.

Маште ткъеста шу даьнна Човка яха йоӀ цу хана «Красный молот» заводе станочница яр. «ТӀом» яха дош кхаьчар цо болх беча станока тӀа, тӀема заказаш сихдаь кхоачаме эттар из болх беш йола коллектив.

Фронта эггара хьалхара юкъаг цӀаккха дӀаллацар Исмаилова Човкийна хьалхашкара. Цига кхача гӀертар из. Заводе эггара хьалхарчарца цу юкъага тӀа эттар из ший лоӀаме. Из низткъала ха эттача хана ше балхах юхаяь комбинезон Ӏо а йийла салтечун шинель тӀайийхар цо.

Краснодаре кхачаьле баькхача кхаь бетта кхыча мехкарашца из а кийчъелар тӀема, политически дегӀаера. Федарча тӀема дукхаларча эскарца кийсъелар Човка. Леццача хана мехкарий Ӏомабелар кхача ухаш тӀом бе, техкаш тӀаяха, гранаташ кхуса, окопаш яха, посташка хе де.

Исмаилова Лиза (иштта оалар йок цуцарча мехкарашa) зенитни батальона дальнемерщица яр. МоастагӀчун самолет мел лакха урагӀьяха я ха дезаш яр из. Цо хоам бе безар из мел гарга кхаьчай хайташ, цунна топ токаре беграло хьокха езар цо.

— Мел гӀаддолхар тхо оаха теха той кхийтта йоагаш чуйоагӀа «мессер» бӀаргайча, — яхаш дагаух зенитчицана.

— Дукхазза гӀаш а волуторкашца а тӀема бӀаьха вакхь бе бийзар мехкарий. Вахарцара безам баь, нана хинна яраз довза кхеноа бола мехкарий шелал, жоӀал Ӏовша, ушалашка гӀолла чакйоалла бийзар. Из ерригa хало цар ловра Котало гарта йоалле гӀерташ. Иштта ник бар Лизас а. Юкъьанца цхьоалгӀача Украински, тӀаккха шоалагӀча Белорусски фронташка йолаш, тӀема ерригa укзарле бӀаргайра цунна.

Феца беча тӀема дукхаларча эскара бӀухочоа 1943 шера Смоленска юкхе хала чоаш хилар. Цунна массеха метр мара гаьна йоацача пулеметий дота тӀа кхийтар йоккхача топа тхо. Цун таргаш кхийтар зенитчицана. Лиза госпитале йигар. ВорхӀ бутт баькхар цо Смоленскерча лазарете. Керта контузи хинаяр цунна.

Цу хана «кхалнаькха» батальон кхычахьа дӀанхаяр. Шийн батальоне дӀанхийта яхаш Лизас даьча дехарах хӀимa хилаизар. Елхар из тӀом беш шийца хиннача йижарашцара къаьста. Эггара новкъагӀа дар цунна цар адресаш шийга доацаш. ЧӀоагӀа дукха безабеннабир йижарий цхьана тӀом беш лаькхача хана.

— Фу хиннад-хьо! Катях, Шурах, Любах? оалар цо шешийца.

КхоалагӀча группа инвалид йир цох. ТӀем тӀа юхалха йиш яцар. ТӀаккха ший вежарийи йижарийи лаха йолаелар из. Уж лехаш лелаш йоккхагӀйолча йишас яздаьча письмо тӀара хайра цунна 1942 шера да тӀем тӀа вийнилга, хӀаьта нана-м тӀом а хилалехьа яцар цун. Цул совгӀа, цунна цхьаккха хӀама хацар шоай дезалах...

Къаьста пхи шу даьнначул тӀехьагӀа Алма-Ата маша беча фабрике болх беш болча шийн вӀемагӀча кхаь вешех дӀакхийттар из. Цул тӀехьагӀа цуйна корайир Караганде 42 шахте болх беш йола шийн йоккхагӀйола йиша Хамила.

Хала ха яр из, мехка эшаш бар болх бе нах. Човнаша шоаш йолга хайташе а шахте балха яхар Лиза. Цу шахтерски городе шийн вахар дийзар цо Мушаев Уэайца.

Хьалха хинна зенитчица Исмаилова Лиза Мушаева хилар. Цу хана дена цхьана бахьар уж гӀадбахар а калакетар а юкъа долаш. Уза бекъахьара саг хиннавар: шийн сесага — тӀема ветерана — доллача хӀамаш тӀехь новкъост хилар цох, хӀаьта Лиза цӀен йоикхо еш йола цӀеннана яр.

ЦӀаккха а бицлацар цунна шийца тӀем тӀа хиннараш...

Цхьана бахаш итт шу даьнначул тӀехьагӀа Лиза баха Нохч-ГӀалгӀайчене баьхкар. Юкъьанца Гудермесски района «Комсомольский» яхача совхозе жа доажадеш хилар уж, цул тӀехьагӀа «Южный» яхача совхозе, къахьета болабелар. ЧӀоагӀа хьувцьайора хьалха хиннача зенитчицас шекара свеклаш. Керта лазар хьувра цун, бита бийзар Лизай болх.

Укх тӀеххьарча 15 шера Мескер-Юртарча клубе контролер йолаш болх бу Лизас, Киноэкране тӀема шерашкара сурташ хьаьекхача цунна дагайох ше хиина моттигаш, бӀаргашта дукхал отт шийна хиннараш, бӀаргех хий доал. Цунна дукхал отт дукхача наьха балар, делха бераш, йоагa городаши юрташ...

— Сона къаьстта дег чу дуж «ХӀаьта укхаза сабаре тосс са» яха фильм. Цунга массеза хьожаш хет сона се сайца тӀом беш хиннарашта юкъе йолаш саина, — яхаш дувц Лизас.

Дукха ха йоацаш цар дезале цхьа дегӀагӀоз хилар: халкъа депутатий райисполкомо Мушаевайта аргӀа а ца юццаш «Жигули» елхар. ХӀанз из лехна Ӏомахуш я Лиза.

— Со Ӏомаелча за тӀом беш хиннача моттигашка хьажа гӀоргда тхо, — яхаш дувц цо.

Сараха, чубузача маьлха зӀанарашка къегаш наькъа тӀа дада тӀема совгӀаташ дола Лиза гу кхашка болх баь цӀабоагӀача юртарча хала.

Кховзткъа шу гаргга да Лизай. Цо школерча бераша дувц шо а ший новкъосташа а баьча тӀемах. Цо дувц фашисташ эшабаь яьккха Котало мел хала вайга кхаьчай. Школе бераш долча хиннaчул тӀехьагӀа юха а юртарча махах дӀахьет из.

Мара а ше а кхоачамболлаш пенси кийду цар, баьъда, цӀагӀа йоаӀалац Лиза. Ше эзайолийташ бу цо шийгара болх. Из коммунистически къахьегама ударник я, дукхаза а котьялнай из Ерригсоюзни социалистически яхье. Иштта я цун оамал. ЦӀаккха а алац цо со кӀаьдъеннай.

Мушаева Лиза юртарча наха сий деши лоархӀаши я.

А. МУЦУРАЕВ,
Шаьл района «Знами коммунизма» яхача газета корреспондент.

ФУТБОЛ

ТӀЕХХЬАРА КХО МАТЧ—ЦӀАГӀА

Футболах ловзаш йолча кхоалагӀча зонерча шоллагӀча лига футбольни командай ловза йиш йолаш юхе кхо ловзар дисад. Вай «Тереко» уж кхоккхе ловзар «ший цӀагӀа» дӀахьоргда.

ШоллагӀча октябре чакхъьлар аргӀанарча тура матчаш. Укх туре а хьоашалгӀа яха ловзаш йоллаше а хьалхарча матче сагна котало яьккхар «Терекo», хӀана из къовсаеннаяр. Белгородерча «Салютаца». Цу йовзаре фусамдаьй коанаӀарашка цхьа бургац чу а теха, цӀаьхха а ши отко дӀаэйир «Тереко». Иштта, хьоашалгӀа яха ловзаш хиннача шин матче йиъ очко якиха вӀаштӀехьдаьннад вай команда.

Цу дийнахьа Курскерча «Авангардаца» ловзаш хиина Махачкалера «Динамо» счет 1:2 а йолаш эшайир фусамдаьца. Коталонаш яьхар лиге хьалхарча моттигашка йолча командаша а. Иштта, Ростоверча «Ростсельмашо» счет 6:1 йолаш эшайир Элистера «Уралан». Шоай коанаӀарашка цхьа бургац мара чу ца йоалийташ хьашийн коанаӀарашка йиъ бургац чу а теха, Брянскера «Динамо» котъьялар Липецкера «Металлург». Таганрогерча «Торпедаца» ловзаш хиина Пятигорскера «Машук» а счет 2:1 йолаш котъьялар. Волжскерча торпедовцаша счет 3:1 йолаш эшайир Майкопера «Дружба», счет 2:1, йолаш Новороссийскерча «Цементa» котъьялар Волгодонскера «Атоммаш». Тахан «Терек» ловзаш я Астраханерча «Волгараца».

Туркменски керда ВУЗ

Ашхабадерча пхе вуза укх шера ЮтӀакхийттай цхьаькха цаӀ — Халкъа боахама институт. Из хьайийллай Туркменски пачхьалкхен университета экономически факультета база тӀа.

— ТӀеххьарча итташ шерашка тха республика экономика сихха дегӀайоагӀаш бац дегӀабоагӀача халкъа боахама.

Туркменски промышленность — из дукха итташ низ бола предприятеши объединенеши я. Тха республике мехкдаьттеи гази чакхйоах, хьалъеш латт ирригационни сооружениш. ХӀаьта массанахьа оэаш ба йоккха говзал йола экономисташ. Лакхера дешар дийша бухгалтераш, плановикаш боацаш тахан болх бе йиш йолаш яц цхьанкха колхоз, цхьанкха совхоз.

Тха институте хӀанз кхаь специальностагӀа кийчъю кадраш: промышленноста планировани, бухгалтерски учет, финансаши кредити. Бакъда гаргарча хана деша нах хьаэца доладургда тхо торговле экономика, къахьегама экономика, экономически информацена механически обработка елга вӀаштӀехьдаккхара, кхы дукхача доакъошта эша специалисташ кийчберг болаш.

ДМИТРИЕВА Маргарита,
АПН корреспондент.

Ашхабад.

БЕРАШ ДЕЗАШ

Аргунерча № 2 йолча юкъерча школа коллективе сий деш йоах кхоалагӀча классерча хьехархочун Течиева Ӏалауддина Ӏайнаӏий цӀи. Бераша а ез, цар даьша-ноаноша а лоархӀ из. Школей ков из араяьлча, цунна го бий дӀаотт кхоалагӀча классера дешархой. Цунга цар дувц шоашта хеза кердадараш, хетт ца ховраш, довзийт шоай октябрятски «Седкъилга» карагӀдаьнна дика гӀулакхаш, дувц шо-шоаш дийшача кердача йнижкаех, шоаш Ӏомаь керда стихаш еш. ХӀаьта хьехархо цар эггара хьамсарагӀа йола нана санна царта ладувгӀаш, йиӀигий бантикаш тоадеш, кӀаьнкашка керта тӀа техка хӀамаш миштa лелае еза оалаш, цӀагӀа е енна задамеш цар миштa кхоачашъьй хьожаш хул. Шоаш дезаш а лоархӀаш а йола хьехархо йовзаш, цу яхар кхоачашде кийча да бераш а. Цудухьа дика вӀаштӀехьбаьккха лел укх классе дешархошта юкъера общественни болх а. Шешоай декхар кхоачашдеш ба октябрята — командир вар, санитар вар, физкультурни ловзаргаш чакхдоахаш вар, «Седкъилга» дежурни вар — массаза а.

Дика лел укхаза кхетаме болх а. Каст-каста ю укх классерча дешархоша утренникаш, беседаш, экскурсеш, хьожаш хул диафильмашка. Хьехархочун керттера башхало бераш дезаш хилар я, хӀаьта цу дикача оамалех хьалйоа я Ӏалауддина Ӏайнаӏа. Дешарах дикагӀа кхеташ, къахьегам безам, эхьздел долаш, могаш-маьрша долаш бераш хьалкхедара тӀаберзабаь ба хьехархочун беррита болх.

Шийн болх дукха бийза, цунах керда формаш цунна юкъезза ца Ӏеш, деррига шийна хоаш дола дика хӀама шийн новкъосташта, къаьста къонача коллегашта, дӀадала кийча йола саг я хьехархо а я Течиева Ӏалауддина Ӏайнаӏа.

С. САИДОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 октябрь.

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «ГӀуйрейнара гимнастика».
9.05 — «Будильник».
9.35 — «Вай кагирхой» яхача телевизиони документальни фильма премьера.
10.00 — «Ирс дола бераш». Дешархоша дӀаеш советски поэтий стихаш.
10.30 — «Тахан СССР Конституце ди».
10.40 — «Сенца йолаш Донецк» РСФСР заслуженни артиста [illegible] дакъа лоаца фильм-концерт.
11.35 — СССР-и Лаосе юкъера дипломатически гӀулакхаш дола 20 шу дизарга. Документальни фильм «Лаос: республика хьеххоллара».
12.45 — «Литературни беседаш». «Машара тӀехьа къовсам лоаттабу паздархой».
13.40 — Бераша дола фильм «ЗӀаммигача машиниста бах бӀаьха наш» яхача телевизиони фильма премьера ГДР.
14.46 — Н. Римский-Корсаков — эрсий темаш тӀа йола симфонически увертюра.
15.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. СКА (Ленинград) — «Спартак». Ленинградера трансляци.
17.15 — «Массерашта дийна [illegible]» телевизиони документальни фильма премьера.
18.05 — ДӀалоакх дунен халхьарта юкъарча конкурса лауреата А. Бахчиеви Е. Сорокиной фортепиани дуэто.
18.20 — «Советски Союз долаш арахьарча хьашийн бӀаргашца».
18.35 — «Цирка арене».
19.35 — «БӀаь шу доаллуча». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Барт тайнача дезале». Совсии республика художественни самодеятельность а искусствий мастерий а концерт. ТӀехьадаьнча — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — СССР Конституци [illegible] хетаь телевизиони документальни фильмай програма.
9.10 — РСФСР художественни коллективаш концерт.
10.00 — «БӀаргагушдар — тема хала дар».
11.00 — «Фильм болча хьоашалгӀа», «ӀажагӀча [illegible] хӀамаш». Художественни фильм.
12.35 — «Театральни афиша хьалхашка».
13.35 — «Лирически дог-уйла». Фильм-концерт.
14.15 — А. Арбузов «Город соцтех». Евг. Вахтангова цӀерагӀча Пачхьалкхен академически театра спектакль.
16.20 — «Седкъилг». Бераша лаьрхӀа киноальманах.
17.10 — Тахан — СССР Конституце ди.
17.25 — «Сийдолча мехка нефтера Закон». Документальни фильм.
18.10 — «СО — Советский Союза гражданин». Советски поэтий стихаш.
18.30 — П. И. Чайковски «Лебединое озеро» яха балет. Латвийски ССР Пачхьалкхен оперни балетен академически театра спектакль. Перерыве — «Бийса довзъал хийла шун, бераш!»
20.45 — «Деша, хьажа, ладугӀалаш». Узбекски ССР пропаганден информацин дӀабоахийтара хьалх лаьца телевизиони документальни фильм.
21.00 — Л. В. Бетховен, 2-гӀа симфони.
21.40 — «Гаьнга тӀара ӀуйрӀе». Художественни фильм. ШоалагӀа серия.

8 октябрь.

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «ГӀуйрейнара гимнастика».
9.05 — «БӀаь шу доаллуча». Художественни фильм.
10.30 — «Хьайбай дунен тӀа». ТӀехьадаьнча — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.30 — Телевизиони документальни фильмай програма.
15.45 — «Наьна «школа».
16.15 — «Эрсий мотт».
16.45 — «Халкъа музыка».
17.00 — СССР-ан Ангола Халкъа Республикаи юкъерча доттагӀаллон вӀашка цхьана къахьегаран договора хулгаш яздаьча денга. «Ангола» яха документальни фильм.
17.45 — «Мичад вы, зурнаши!»
18.15 — КПСС XXVI съезда тӀакъаьдолаш! «Курски магнитни аномале горнякий пятилетка».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — ДӀалоакх дунен халхьарта юкъерча конкурса лауреата Снегиревас.
19.20 — О. А. ЛиозновгӀор. «Семнадцать дӀахьу хенар». 14-гӀа гӀулакх. «Марс йола Ӏу». КхоалагӀа серия.
21.00 — «Ха».
21.35 — О. А. ЛиозновгӀор. «Семнадцать дӀахьу хенар». 14-гӀа гӀулакх. «Марс йола Ӏу». ШоалагӀа серия. ТӀехьадаьнча — «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Порадачай программа.
8.05 — «Шахматни школа».
8.35, 9.35 — Обществоведени. 10 класс.
9.05, 14.35 — Искусстви мира [illegible].
10.05 — Нохчий мотт. Дешара шоалагӀа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гӀа класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Юкъера биологи.

СТУДЕНТАШТА - ЗАОЧНИКАШТА

12.00 — Хими. 1-гӀа курс. [illegible].
13.15 — Философи шун обществознани [illegible].
14.05 — Подготовительни отделени дешархошта. Физика.
15.05 — Къахьега Ӏомабеча хьехархочоа долча новкъостал. Дешаркай производственни.
15.40 — «Бионика — архитектура». Ӏилман-популярни фильм.
17.25 — Телевизиони фильм.
17.35 — «Дунен халкъашта шира [illegible]» (гӀалгӀай мотт.).
17.50 — Киножурнал.
18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчу гӀоала».
18.20 — «Могамаш» (гӀалгӀай мотт.).
18.30 — «Телехьажарой вахалгах хоадам баьб».
19.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат «Динамо» (Москва) — «Торпедо». Перерыве «Бийса довзъал хийла шун бераш!»
21.00 — Телевизиони документальни фильмай програма.
21.40 — «Ник». Телевизиони художественни фильм.

РАДИО

7 октябрь.
СССР КОНСТИТУЦЕ ДИ.

6.40 — Социалистически демократе котало. Микрофона хьалхашка Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь И. Я. Пращенький (эрсий мотт.).
6.50 — Юртара ӀуйрӀе (эрсий мотт.).
7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — «Кхоачашхиина дагалаттар» (гӀалгӀай мотт.).
7.30 — «Ленинах йиртех Даьхенах дола иллеш».
8.25 — Хоамаш.
8.30 — «Къахьегамца сий ду вай Даьхен». Радиокомпозици (нохчий (мотт.).
8.45 — «[illegible]». Очерк. (нохчий моттала).
9.15 — ЦӀейна хетаьх концерт (эрсий мотт.).
9.40 — «[illegible]» (гӀалгӀай мотт.).
10.00 — Передачай програма, хиттамах бола хоам (эрсий мотт.).
10.01 — «[illegible]», хеташ йолеи сага бакъонаш». Беседа (эрсий моттала). «[illegible]». Музыкальни композици (нохчий моттала).

8 октябрь.

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «[illegible] — [illegible] мостагӀа». Беседа (эрсий моттала).
8.40 — Моттигерча автоший производенеш (нохчий мотт.).
9.15 — «ДоттагӀалца ба вай низ» (нохчий мотт.).
9.30 — «Микрофонаца Грозне гӀолла». Радиожурнал (эрсий мотт.).
16.00 — Передачай програма, хиттамах бола хоам (эрсий мотт.).
16.01 — «Халкъа тӀакхьожам болх беш ба» (гӀалгӀай мотт.).
16.30 — «Вахаре хьокан — советски» (эрсий мотт.).
16.40 — Ашараш.
16.45 — Специалиста [illegible]. «[illegible]» (нохчий мотт.).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀ. мотт.).
18.30 — Хоамаш.

ХОТТАМ

Тахан республике гӀоллеи Грознеи хувцалуш моргаш а йолаш, йоачаи а йоацаш. Ӏуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш. Малхбузехьара секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 13—18, Грозне 16—18 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорсие — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ереи, шоаттеи денощка

СФ05334. «Грозненский рабочий» изда тельство типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4726.